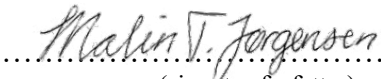

Universitetet
i Stavanger

**FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG
HUMANIORA**

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: Lektorutdanning for trinn 8-13 Master i nordisk og lesevitenskap	Høstsemesteret, 2022 Åpen
Forfatter: Malin Topnes Jørgensen	 (signatur forfatter)
Veileder: Jan Kristian Hognestad	
“Stavangerdialekten i tv-serien <i>Lykkeland</i> ” En sosiolingvistisk undersøkelse av stavangerdialekten i <i>Lykkeland</i> , med utgangspunkt i talemålet i Stavanger på 1960- og 70-tallet, samt 2010-tallet. “The variety of Stavanger city in the tv-show <i>State of Happiness</i> ” A sociolinguistic research of the variety of Stavanger in <i>State of Happiness</i> , with the varieties of Stavanger in the 1960s and 1970s, and in the 2010s as a base.	
Emneord: Sosiolingvistikk, språkendring, dialekt, varietet, talemål, stavangerdialekten, folkemålet, det høyere talemålet, Stavanger, Rogaland, Lykkeland	Antall sider: 60 + vedlegg/annet: 80 Stavanger, 17. november 2022

STAVANGERDIALEKTEN

I TV-SERIEN

LYKKELAND

EN SOSIOLINGVISTISK UNDERSØKELSE AV STAVANGERDIALEKTEN I LYKKELAND,
MED UTGANGSPUNKT I TALEMÅLET PÅ 1960- OG 70-TALLET, SAMT 2010-TALLET

MASTEROPPGAVE I NORDISK OG LESEVITENSKAP

AV

MALIN TOPNES JØRGENSEN

Forsidebilder er tatt av:

Foto av Malene Wadel (Toril Thorstensen): Maipo Film/Petter Skafle Henriksen

Foto av Pia Tjelta (Ingrid Nyman): Maipo Film/Petter Skafle Henriksen

Foto av Per Kjerstad (Fredrik Nyman): Maipo Film/Petter Skafle Henriksen

Foto av Amund Harboe (Christian Nyman): Maipo Film/Helge Skodvin

Foto av boreriggen «Rowan Viking»: Norsk olje og gass/Øyvind Knoph Askeland

Forord

Det å skrive en masteroppgave har, for meg, vært en enormt lærerik prosess. Jeg er lettet over å kunne ferdigstille oppgaven, men samtidig er det litt vemodig. Oppgaveskrivingen, og Universitetet i seg selv, har vært med på å utvikle meg som akademiker og person, noe jeg setter veldig pris på.

Først og fremst vil jeg rette en stor takk til min intelligente veileder, Jan Kristian Hognestad. Takk for lærerike samtaler og konstruktive tilbakemeldinger. Jeg setter enormt pris på din gode formidlingsevne og effektivitet. Takk for kjekke forelesninger i løpet av studietiden min, du er klart en inspirasjon for denne oppgaven.

Videre vil jeg takke alle mine medstudenter, venner og familie for reflekterende diskusjoner, særlig når det gjelder sosiolingvistikk og *Lykkeland*.

Takk for denne gang, UiS.

Stavanger, november 2022.

Malin Topnes Jørgensen

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	1
1.1 MÅLET MED ARBEIDET	2
1.2 PROBLEMSTILLING	2
1.3 AVHANDLINGENS STRUKTUR	4
2. TEORI	5
2.1 INNLEDNING	5
2.2 SOSIOLINGVISTIKK	6
2.3 SPRÅK OG DIALEKT	7
2.4 SPRÅK OG IDENTITET.....	7
2.4.1 Akkomodasjonsteorien og registervariasjon	8
2.5 HVOR OPPSTÅR SPRÅKLIGE INNOVASJONER?	10
2.6 STAVANGERDIALEKTEN PÅ 1960- OG 1970-TALLET.....	10
2.6.1 Folkemålet i Stavanger.....	11
2.6.2 Det høyere talemålet i Stavanger	16
2.6.3 Noen likheter mellom folkemålet og det høyere talemålet	21
2.7 STAVANGERDIALEKTEN PÅ 2010-TALLET	21
3. METODE	24
3.1 KVALITATIV OG KVANTITATIV METODE.....	24
3.2 METODE BRUKT I DENNE UNDERSØKELSEN	25
3.3 VALG AV INFORMANTER	26
3.3.1 Virkelige skuespillere og fiktive karakterer.....	27
3.4 BEHANDLING AV MATERIALET	30
3.5 RELIABILITET OG VALIDITET	31
4. PRESENTASJON AV RESULTATENE	32
4.1 FEILKILDER	32
4.2 RESULTATENE FRA TALEMÅLSUNDERSØKELSEN AV DET HØYERE TALEMÅL I LYKKELAND.....	32
4.2.1 Variabel 1.1: Stemte og ustemte plosiver etter lang vokal	32
4.2.2 Variabel 1.2: Kortvokalsystemet	33
4.2.3 Variabel 1.3: Monoftonger og diftonger	34
4.2.4 Variabel 1.4: Presens partisipp av verb.....	34
4.2.5 Variabel 1.5: Bøyningen av a-verb hos familien Nyman.....	35
4.2.6 Variabel 1.6: Bøyningen av verbet å skulle hos familien Nyman.....	35
4.2.7 Variabel 1.7: Bøyningen av verbene å gi og å gå hos familien Nyman	36
4.2.8 Variabel 1.8: Infinitivsmorfemet hos familien Nyman.....	36
4.2.9 Variabel 1.9: Bøyningen av substantiv hos familien Nyman.....	37
4.2.10 Variabel 1.10: Personlige pronomener hos familien Nyman	39
4.2.11 Variabel 1.11: Nektingsadverb hos familien Nyman.....	40
4.2.12 Variabel 1.12: Sammenfall mellom fonemene /ç/ og /ʃ/ hos familien Nyman.....	40
4.2.13 Variabel 1.13: Svarabhaktivokal i adjektiv hos familien Nyman	41
4.2.14 Diverse leksikalske avvik.....	42
4.3 RESULTATENE FRA TALEMÅLSUNDERSØKELSEN AV FOLKEMÅLET I LYKKELAND	45
4.3.1 Variabel 2.1: Stemte og ustemte plosiver etter lang vokal hos familien Thorstensen.....	46
4.3.2 Variabel 2.2: Monoftonger og diftonger hos familien Thorstensen	46
4.3.3 Variabel 2.3: Presens partisipp av verb hos familien Thorstensen.....	47
4.3.4 Variabel 2.4: Bøyningen av a-verb hos familien Thorstensen	47
4.3.5 Variabel 2.5: Bøyning av verbet å skulle hos familien Thorstensen	48
4.3.6 Variabel 2.6: Bøyningen av verbet å gi og å gå hos familien Thorstensen.....	48
4.3.7 Variabel 2.7: Infinitivsmorfemet hos familien Thorstensen	49
4.3.8 Variabel 2.8: Bøyningen av substantiv hos familien Thorstensen.....	49
4.3.9 Variabel 2.9: Personlige pronomener hos familien Thorstensen	50
4.3.10 Variabel 2.10: Sammenfallet mellom fonemene /ʃ/ og /ç/ hos familien Thorstensen	50
4.3.11 Variabel 2.11: Svarabhaktivokal hos familien Thorstensen.....	51
4.3.12 Variabel 2.12: Segmentering hos familien Thorstensen.....	51

4.3.13 Diverse leksikalske avvik hos familien Thorstensen	51
5. DRØFTING	52
5.1 SNAKKER NOEN AV KARAKTERENE SITUASJONSBESTEMT?	52
5.2 SPRÅKUTVIKLINGEN I STAVANGER	54
5.2.1 Språklige variabler det er blitt forsket på tidligere	56
5.2.1.9 Oppsummering	61
5.2.2 SPRÅKLIGE VARIABLER SOM IKKE ER BLITT UNDERSØKT I AASEN OG JOHANNESSENS UNDERSØKELSER ..	62
5.2.3 Oppsummering	64
6. KONKLUSJON	65
6.1 PROBLEMSTILLINGENE	65
6.1.1 Problemstilling 1	65
6.1.2 Problemstilling 2	66
6.1.3 Problemstilling 3	66
6.1.4 Problemstilling 4	67
6.2 VIDERE FORSKNING	68
LITTERATURLISTE	69
NETTRESSURSER	72
SAMMENDRAG	73

1. Innledning

«Eg suns det e eneståande. Alt så skjer. Alt så komme te å skje. I denne lille fattige bedehusbyen. Me leve på det mest spennande stedet, i den mest spennande tiden i verden. Akkorat nå. Me må ikkje glemma det»

Hørsdal et al., 2018g, 32.50-33.20

Pia Tjelta har satt opp håret, Esso Motor Hotel har gjenoppstått, og Per Kjerstad har lært seg stavangerdialekten. Året er 1965 og *Lykkeland* viser oss starten på oljeeventyret i Norge. Starten på oljeeventyret i Stavanger. Men det er ikke bare oljen, den voksende kapitalismen og bedehusmiljøet under press som er spennende med Stavanger på denne tiden. Talemålet er også interessant. Stavangerdialekten på 1960- og 1970-tallet var ikke slik den er i dag, og det var heller ikke de sosiale laginndelingene. Stavanger var delt i to, med Egenes i vest og Storhaug i øst, rike rederfamilier på den ene siden og arbeidere på den andre siden.

NRK har publisert en artikkelserie om *Lykkeland* kalt «fakta og fiksjon». I artikkelen «Snakker familien Nyman riktig sosiolekt» står det at familien Nyman ikke snakker slik overklassen gjorde, men at det er blitt gjort en tilpasning (Trulsen, 2018). Regissør Petter Næss uttalte dessuten i et intervju med Filter film & tv at:

«Ja, det skal ikke være en nostalgitripp, heller. Det skal først og fremst oppleves relevant for mennesker i dag. Ikke være sånn se-så-rart-det-var eller så-underlig-de-snakket-på-radio. Nostalgien kommer uansett fram gjennom den sinnsykt kule musikken»

Nordseth, 2018

Her gir Næss uttrykk for at stavangerdialekten på 1960- og 1970-tallet var underlig, og irrelevant for mennesker i dag. Produsenter bak tv-serier, slik som Næss, forholder seg til at produktet skal bli likt blant seerne, og få høye seertall. Det vil altså si at elementer de selv mener er irrelevante kan fjernes. «Til forskel fra faghistorikeren kan filmskaberer nemlig frit presentere den tolkning han selv har lyst til uten at skulle argumentere for dens berettigelse» (Brunbech, 2015, s. 67). En produsent kan derfor selv bestemme om han eller hun skal inkludere eller ekskludere bestemte talemål fra produktet deres. Brunbech påpeker dessuten at talemål er en av de tingene produsenter ofte utelukker (Brunbech, 2015, s. 64-65). Jeg vil derimot tørre å påstå at ved å fjerne «det høyere talemål» og «folkemålet» fra *Lykkeland*, vil

autentisiteten og den historiske korrektheten til tv-serien svekkes, blant annet fordi det, som nevnt tidligere, var et særegent trekk ved talemålet i Stavanger på 1960- og 1970-tallet.

1.1 Målet med arbeidet

Jeg skal foreta en sosiolingvistisk undersøkelse av talemålet i sesong 1 av *Lykkeland*, og hvorvidt dette representerer stavangerdialekten på 1960- og 1970-tallet. Talemål i tv-serier er, etter min mening, både interessant og lærerikt, ettersom språket fungerer som en identitetsmarkør (mer om dette i kapittel 2.4). Tidligere er det blitt forsket på hvordan språkholdninger formidles ved bruk av dialekt i tv-sammenheng, dette ser en blant annet i masteravhandlingene: «Dialekt og parykk» av Guri Melby (Melby, 2007) og «Den snille, den slemme og den dumme» av Christine A. Nikolaisen (Nikolaisen, 2013). Denne undersøkelsen vil derimot se på talemålet i tv-serien slik en gjør i ordinære talemålsundersøkelser, men den vil likevel skille seg fra de ordinære undersøkelsene ved at den tar for seg et ikke-eksisterende samfunn med fiktive karakterer. Hovedessensen for oppgaven bunner i det særegne ved talemålet i Stavanger på 1960- og 1970-tallet, der en hadde «det høyere talemål» og «folkemålet». I oppgaven vil jeg undersøke talemålet til ulike karakterer i *Lykkeland*, der de språklige variablene er blitt plukket ut basert på tidligere forskning på stavangerdialekten. Den tidligere forskningen er henholdsvis Mandius Berntsen & Amund B. Larsens *Stavanger Bymål* utgitt i 1925, Helge Omdals artikkel «Noen karakteristiske trekk ved det høyere talemålet i Stavanger – jamført med folkemålet» publisert i *Maal og Minne* i 1968, Kristine Aasens avhandling fra 2010 «Stavanger-dialekten 30 år etter» og June Johannessens avhandling fra 2020 «Talemålsendringer i Stavanger i dag».

1.2 Problemstilling

Formålet med denne undersøkelsen er å finne ut hvordan talemålet i *Lykkeland* forholder seg til stavangerdialekten på 1960- og 1970-tallet. Hovedproblemstillingen er derfor følgende:

1. Hvordan samsvarer talemålet i tv-serien Lykkeland med talemålet i Stavanger på 1960- og 1970-tallet?

Resultatene vil bli presentert i to ulike deler, der de sosiale variablene definerer hvilke av karakterene som inngår i hvilken del. Den første delen vil derfor inneholde det høyere

talemål, mens den andre delen vil inneholde folkemålet. De ulike delene vil videre stå i henhold til de ulike språklige variablene.

Videre har jeg disse underproblemstillingene:

2. Finner man et tydelig skille mellom talemålet til kvinner og menn i tv-serien?

Denne problemstillingen tar utgangspunkt i at det høyere talemål ble mer brukt av kvinner enn menn.

3. Akkomoderer karakteren Christian Nyman mot folkemålet når han har en samtale med vennene sine? Akkomoderer Toril Thorstensen mot det høyere talemålet i hjemmet til familien Nyman? Akkomoderer Fredrik Nyman mot folkemålet i samtaler med arbeiderne sine?

Det var vanlig at gutter fra overklassen benyttet seg av folkemålet eller det høyere talemålet alt etter hvem de førte en samtale med. I tv-serien møter vi unge Christian Nyman som tilhører overklassen, han er i 20-årene og man kan derfor tenke seg at han vil akkomodere mot folkemålet i en samtale med vennene sine. Ellers i tv-serien møter vi Toril Thorstensen, som også er i 20-årene, men tilhører arbeiderklassen. Hun arbeider på fabrikken til Nyman, men også som hushjelp i hjemmet deres. Det kan også tenkes at Toril Thorstensen vil akkomodere mot det høyere talemålet når hun er hjemme hos familien Nyman, for å skape mindre avstand fra seg selv og dem hun snakker med. I tillegg til disse to karakterene møter vi Fredrik Nyman, eier av Nymans Rederier og far til Christian Nyman. Det kan også være interessant å se om han akkomoderer mot folkemålet når han snakker til arbeiderne sine.

4. Kan man se tendenser til en standardpåvirkning av stavangerdialekten blant de yngre skuespillerne i Lykkeland, i motsetning til de middelaldrende?

Denne problemstillingen tar utgangspunkt i Johannessens funn i at yngre talere av stavangerdialekten nærmer seg standardtalemålet (Johannessen, 2020, s. 112). I tillegg skiller denne problemstillingen seg fra de foregående ettersom denne omhandler skuespillerne, og ikke de fiktive karakterene. Jeg vil blant annet se om det egentlig er en standardpåvirkning av stavangerdialekten vi kan merke i *Lykkeland* snarere enn et skille mellom «det høyere

talemål» og «folkemålet». Dette vil en særlig kunne se i språklige variabler som bøyning av substantiv og svarabhaktivokalen.

1.3 Avhandlingens struktur

I det kommende kapittelet skal jeg ta for meg relevant teori, deriblant sosiolingvistisk faghistorie, språk og dialekt som begreper, språk og identitet, der akkomodasjonsteorien og registervariasjon står sentralt. Videre vil også tidligere forskning fra talemålet i Stavanger bli presentert, med stavangerdialekten på 1960- og 1970-tallet og stavangerdialekten på 2010-tallet. Kapittel 3 vil deretter ta for seg valg av metode for oppgaven. Videre skal resultatene fra undersøkelsen bli presentert i kapittel 4, før det blir drøftet i kapittel 5. Avslutningsvis skal oppgaven oppsummeres i lys av problemstillingen i kapittel 6.

2. Teori

2.1 Innledning

Ettersom denne oppgaven skiller seg fra ordinære talemålsundersøkelser, vil også teorikapittelet i noen grad gjøre det samme. En vil blant annet ikke ha en todeling mellom teori og tidligere forskning, nettopp fordi den tidligere forskningen vil være en sentral del av teorien. Undersøkelsen skal også ta for seg to ulike inndelinger, nemlig folkemålet og det høyere talemålet i Stavanger på 1960- og 1970-tallet, og nåtidens stavangerdialekt. Videre vil det også utover dette være en tredje påvirkende faktor, nemlig manus og hvilket spillerom manuset gir skuespillerne. En vil altså ha denne tredelingen: 1. Folkemålet og det høyere talemålet i Stavanger på 1960- og 1970-tallet, slik en forventer at det skal være i *Lykkeland* ut ifra tidligere forskning og teori. 2. Nåtidens stavangerdialekt, også dette ut ifra tidligere forskning og teori. 3. Manus, som trolig er en påvirkende faktor for hvordan skuespillerne snakker. Jeg kan likevel ikke uttrykke meg klart om manuset, ettersom det har vært utenfor min rekkevidde. Det vil likevel være aktuelt å ta med denne implisitte variabelen, ettersom det kan tenkes at skuespillerne har blitt påvirket av det i større eller mindre grad.

Et annet viktig skille mellom denne oppgaven og andre talemålsundersøkelser fra i dag, er valg av teori. Denne oppgaven skal nemlig ta for seg fiktive mennesker på 1960- og 1970-tallet i Stavanger, og det vil derfor være vesentlig å bruke teori som analyserer språk på den tiden. I undersøkelsene til William Labov på 1960- og 1970-tallet fremstiller han samfunn tilsvarende det vi finner i *Lykkeland*, i tillegg til at han hadde en interesse for språklig variasjon innenfor ulike sosiale grupperinger (Labov, 1966, s. 41). De sosiale gruppene og variasjonen innenfor disse vil være en sentral del av denne oppgaven, og sammen med tidsepoken *Lykkeland* representerer, vil det være hensiktsmessig å benytte seg av teori fra dette tidsrommet. Til sammenligning ville en benyttet seg av andre teoretiske perspektiv om en så på talemålet til levende mennesker i dag, dagens samfunn krever nemlig andre sosiolingvistiske innfallsvinkler. Denne oppgaven kommer også til å ha nyere teori, slik at en kan knytte dette opp mot stavangerdialekten på 2010-tallet, her vil særlig Stian Hårstads «det isomorfske crux» stå sentralt. Det vil altså være relevant for denne oppgaven å både inneha teoretiske perspektiv fra 1960- og 1970-tallet, og 2010-tallet.

2.2 Sociolingvistik

En kan betrakte forskningen på den sosiolektiske variasjonen som selve ryggmargen innenfor sociolingvistikken (Mæhlum et al., 2019, s. 129). Ved å studere sosiolektiske variasjoner kan en forklare både hvordan psykologiske, kulturelle og sosiale forhold kommer frem gjennom språket. Denne tverrfaglige kombinasjonen av sosiologiske og lingvistiske faktorer blir derfor betegnet som sociolingvistik eller språksosiologi. Kjell Venås definerer videre at sociolingvistik er lingvistik som gjelder samfunnet, mens språksosiologi er samfunnsvitenskap med interesse for språket (Venås, 1982, s.9). Fremveksten av den moderne sociolingvistikken kom på 1960-tallet, der den amerikanske språkforskeren William Labov undersøkte talemålet i New York. Labov la nemlig vekt på sosiolektiske variasjoner og språklige variabler knyttet til disse, i motsetning til tidligere dialektologiske studier som i større grad så på talemålet som helhetlige grammatiske system (Labov, 1966, s. 40). Innenfor sociolingvistikken ble altså det dynamiske i talemålet undersøkt, kontra det stabile i dialektologien. Et viktig studieobjekt for sociolingvistikken har dessuten vært det Labov kalte for «the vernacular», altså det uformelle hverdagspråket, og språklig variasjon i ulike typer formelle og uformelle situasjoner (Labov, 1972, s. 43).

Den språklige variasjonen innenfor ulike sosiale grupper var også en primær interesse for Labov. Han avgrenset gruppene sine etter ulike sosiale faktorer som sosioøkonomisk status, alder, kjønn og sosial klasse (Labov, 1972, s 110-113). Denne formen for sociolingvistik, altså der en gjerne deler informantene inn etter den sosiale klasse de tilhører, ble mye brukt på 1970-tallet (Mæhlum et al., 2019, s. 132). Innenfor den nyere sociolingvistikken deler en derimot informantene inn i større grad etter etnisitet, kjønn og alder fremfor de tre sosiale klassene. Den britiske språkforskeren Lesley Milroy uttrykte blant annet på 1980-tallet at den tradisjonelle klasseinndelingen ikke i alle tilfeller er enkel å bruke, ettersom den sosiale klasseinndelingen ikke nødvendigvis er like tydelig som i New York. Milroy trekker i stedet frem informantenes nettverk som en viktig avgrensing (Milroy, 1987, s. 17). Til tross for at denne talemålsundersøkelsen er av nyere tid, vil den knytte seg tett til den labovske tilnærmingen. Denne undersøkelsen skal blant annet ta for seg et talemål fra 1960- og 1970-tallet, og det vil derfor være hensiktsmessig å benytte seg av teori fra denne tiden. Peter Trudgill påpeker blant annet at: “The methods developed by Labov have proved to be very significant for the study of social-class dialects and accents” (Trudgill, 2000, s. 29). Denne teorien vil nemlig være tilpasset det samfunnet en finner i *Lykkeland*, og den labovske tilnærmingen vil derfor være sentral. Sosiale faktorer som kjønn, alder, sosioøkonomisk

status, og ikke minst sosial klasse, vil dessuten være avgrensninger for de sosiale gruppene i undersøkelsen.

2.3 Språk og dialekt

Først og fremst kan det være greit å definere språkbegrepet, og hvordan en skal skille mellom språk og dialekt. Språk og dialekt er nemlig vide begreper med allsidig bruk, og det vil derfor være hensiktsmessig å definere dem. Et eksempel på dette er geografiske dialektkontinuum. Ettersom både norsk, svensk og dansk er en del av det skandinaviske dialektkontinuumet, kunne en, rent lingvistisk, definert disse som ett språk. Om en på den andre siden tar med historiske og sosio-politiske årsaker, kan en dele kontinuumet i tre språk, nemlig norsk, svensk og dansk (Chambers & Trudgill, 1980, s. 6-8). En kan altså definere de skandinaviske språkene som ett språk, eller tre ulike språk, alt etter hva en tar i betraktning. Overgangene mellom språk og dialekt kan dermed sees på som glidende, og når en studerer språkssystem kan det derfor lønne seg å bruke begrepet varietet istedenfor (Mæhlum et al., 2019, s. 16). Røyneland definerer skillet mellom varietet og varianter slik:

«Variantar er dermed språklege einingar som finst som moglege valalternativ innafor eit språkssystem, medan heile språkssystem som skil seg frå nærståande system, blir kalle for varietetar»

Mæhlum et al., 2019, s. 17

En kan skille mellom folkemålet i Stavanger, og det høyere talemålet, slik det var på 1960- og 1970-tallet. Både folkemålet og det høyere talemålet kan nemlig sees på som to ulike varieteter, ettersom ulikhetene mellom dem er så store. De fremstår altså som to varieteter, fremfor variasjoner innenfor en varietet. Begge disse varietetene vil derfor inneha ulike varianter av språklige variabler. Overgangene mellom de to ulike språkssystemene vil være flytende, blant annet fordi det er to varieteter som kommer i kontakt med hverandre, både på individnivå og på gruppenivå.

2.4 Språk og identitet

Språket kan også være en viktig identitetsmarkør, og språkforskerne Robert Le Page og Andrée Tabouret-Keller ser blant annet på den språklige atferden som identitetshandlinger: “The individual creates for himself the patterns of his linguistic behaviour so as to resemble those of the group or groups with which from time to time he wishes to be distinguished” (Le

Page & Tabouret-Keller, 1985, s. 181). En språkbruker kan altså tilpasse talemålet sitt ut ifra hvem de ønsker å identifisere seg med, enten på individnivå eller gruppenivå. Helge Sandøy definerer språket som en «sosial kontrakt» der folk i et samfunn er blitt enig om en kode, og denne kan bare fungere om den er felles for språkbrukerne i en samtale (Sandøy, 1996, s. 17). I et samfunn der en har mange ulike grupper, vil det også være større sannsynlighet for språklig tilpasning og endring. Mangfoldet av grupper kan føre til en økt sosial mobilitet, som dermed igjen er med på at språkbrukerne vil ha flere grupper de kan identifisere seg med, enn om samfunnet bestod av færre grupper. På denne måten er altså talemålet med på å være en viktig identitetsmarkør. Hvem språkbrukeren ønsker å identifisere seg med, eller ikke identifisere seg med, er derfor med på å skape et grunnlag for hvilke språklige handlinger språkbrukere foretar seg. Dette kan en videre knytte til akkomodasjonsteorien og registervariasjon innenfor sosiolingvistikken.

2.4.1 Akkomodasjonsteorien og registervariasjon

Alle mennesker har språklige registre, noen har flere ulike registre, mens andre har færre registre (Mæhlum et al., 2019, s. 135). Hvert register er bundet opp til ulike situasjoner og grad av formalitet, og inneholder derfor ulike språklige varianter. Språkbrukeren kan på denne måten variere språket sitt ut ifra den sosiale situasjonen han eller hun befinner seg i. To viktige begreper for slik variasjon er akkomodasjon og registervariasjon. Disse begrepene er nært sammenknyttede, men kan skilles ved at registervariasjon ofte er situasjonsavhengig, mens akkomodasjon i større grad forekommer mellom personer. Om en språkbruker eksempelvis alltid benytter seg av et register på jobb, uavhengig av kolleger, og et annet register hjemme, kan en kalle det for registervariasjon. På den annen side kan det kalles akkomodasjon om språkbrukeren benytter seg av et annet register i samtale med gitte personer.

Videre kan en se nærmere på akkomodasjonsteorien. Denne teorien ble utviklet av sosialpsykologen Howard Giles m.fl. og tar for seg hvordan språkbrukere akkomoderer språket sitt, enten ved å divergere eller konvergere til et høyere eller lavere prestisjespråk (Trudgill, 1986, s. 2). Konvergensfenomener oppstår når en gjerne vil nærme seg den andre språkbrukeren, mens divergensfenomener forekommer når en vil skape en større avstand. (*ibid.*) Trudgill påpeker blant annet at:

“(…) during accommodation to speakers who are members of the same immediate speech community, speakers modify their pronunciations of linguistic variables that are markers within the community”

Trudgill, 1986, s. 11

Det vil altså si at det ofte er de språklige markørene innenfor en varietet, som blir modifisert i en akkomodasjonssituasjon. En variabel får status som markør når de er fremtredende og merker seg ut (Trudgill, 1986, s. 11). Konvergensfenomener forekommer gjerne der en språkbruker vil identifisere seg med den sosiale gruppen til samtalepartneren, eller ikke ønsker å vise sin egen sosiale tilhørighet. Divergensfenomener vil derimot virke motsatt, en ønsker å skille seg fra samtalepartnerens sosiale gruppe eller fremheve sin egen sosiale gruppe (Mæhlum et al., 2019, s. 114). Korttidsakkomodasjon forekommer altså i situasjoner der en språkbruker divergerer eller konvergerer mot den varieteten samtalepartneren har. Ifølge Peter Auer & Frans Hinskens går akkomodasjonen fra å være korttidsakkomodasjon til å være langtidsakkomodasjon i det modifiseringen blir internalisert, altså en permanent del av det språklige registeret, hos språkbrukeren. En språkendring vil oppstå når flere språkbrukere langtidsakkomodere med de samme variablene samtidig (Auer & Hinskens, 2008, s. 335).

Et eksempel på akkomodasjon finner en nettopp i Stavanger på 1960- og 1970-tallet. Ifølge Helge Omdal brukte nemlig gutter folkemålet eller det høyere talemålet alt etter hvem de førte en samtale med (Omdal, 1967, s. 81-82):

«Dht. Er heller lite brukt av gutter, og de etter måten få gutter som til daglig nytter dette talemålet, vil måtte finne seg i å tåle en god del hånord fra kameratene; men mange av guttene behersker også dht. fullt ut og nytter denne talemålsvarianten når situasjonen tilsier det»

Omdal, 1967, s. 82

I tv-serien *Lykkeland* er karakteren Christian Nyman en som i utgangspunktet skulle hatt et talemål likt det Omdal beskriver. Christian er i 20-årene, og en kan i den forbindelse forvente at han vil akkomodere til folkemålet når han er blant vennene sine, og at han ellers vil benytte seg av det høyere talemålet rundt familien sin. Akkomodasjonsteorien vil på denne måten ha en sentral del i denne oppgaven.

2.5 Hvor oppstår språklige innovasjoner?

Denne oppgaven skal også trekke linjer til stavangerdialekten på 2010-tallet, og det vil derfor være naturlig å se på likheter og ulikheter mellom varietetene på 1960- og 1970-tallet og stavangerdialekten på 2010-tallet. I sosiolingvistiske undersøkelser kan en møte på et metodologisk problem, som Stian Hårstad betegner som «det isomorfiske crux» (Hårstad, 2009, s. 133). Med «det isomorfiske crux» mener Hårstad at en ikke med sikkerhet kan finne opphavet til språkendringstendenser, og endringstendensene kan stamme fra en standardform eller en bymålsform (Hårstad, 2009, s. 138). Det er formlikhetene mellom standardformene og bymålsformerne som skaper usikkerheten, og ifølge Hårstad kan en ta mer utgangspunkt i språkbrukernes egne holdninger og oppfatninger for å finne opphavet (Hårstad, 2009, s. 141). Det isomorfiske crux problematiserer altså opphavet til ulike språkendringstendenser, og i denne oppgaven kan nettopp dette metodologiske problemet oppstå når en skal se på talemålet i *Lykkeland* og knytte dette opp til stavangerdialekten på 2010-tallet.

2.6 Stavangerdialekten på 1960- og 1970-tallet

Som nevnt tidligere hadde en to varieteter av stavangerdialekten på 1960- og 1970-tallet, nemlig folkemålet og det høyere talemålet.

«Likesom alle andre steder er der i Stavanger et mere og et mindre omhyggelig sprog: og som sedvanlig er det det dannede talesprog, stedets form av riksmålet; som fordrer mest flid; man lægger i store kredse an, med mere eller mindre kraft og større eller mindre ævne, på at tale det rent»

Larsen, 1935, s. 82

Larsen påpeker at det høyere talemålet er Stavangers talte form av riksmålet, og en kan derfor se på det høyere talemålet som riksmål med rogalandsfonologi. Folkemålet tilhørte i altså all hovedsak arbeiderklassen, mens det høyere talemålet tilhørte overklassen. Ifølge Gabrielsen var det også geografisk inndelt etter boforholdene, der overklassen bodde i indre del av Straen, og senere Egenes, mens arbeiderklassen forholdt seg til området rundt Pedersgata (Gabrielsen, 1984, s. 47). Berntsen & Larsen presiserer også at det i større grad var kvinner enn menn som benyttet seg av det høyere talemålet (Berntsen & Larsen, 1925, s. 7). Det samme gjør Omdal i sin artikkel:

«Mitt inntrykk er at bortimot halvparten av kvinnene nytter dht. mens det derimot bare blir brukt av forholdsvis få menn. Det er også mitt inntrykk at de fleste menn som nytter dht., har begynt med det i voksen alder, mens kvinnene oftest har brukt dht. også som barn»

Omdal, 1967, s. 81

Både den sosioøkonomiske status, sosial klasse, geografi og kjønn var dermed med på å skille brukerne av folkemålet og det høyere talemålet. Kvinner som tilhørte den høyere sosiale klassen, ville mest sannsynlig bo på Egenes, og bruke det høyere talemålet, mens menn i samme sosiale klasse og geografiske bosted i større grad benyttet seg av folkemålet enn det kvinnene gjorde. Dette samsvarer også med Labovs «the gender paradox», som går ut på at kvinner bruker et mer standardnært talemål enn menn i de fleste situasjoner, med unntak av nye former som både kan være mer standardnære eller bryter med standarden (Labov, 2001, s. 366-367).

2.6.1 Folkemålet i Stavanger

Stavanger Bymål fra 1925 er et av de første og store verkene som omhandler talemålet i Stavanger, og ble skrevet av Mandius Berntsen og Amund B. Larsen. Verket inneholder både ordforråd, formlære og lydlære, der delen om lydlære er størst, ettersom dette stod sentralt i forskningen på den tiden. I 1978 kom det derimot en 2. utgave av verket, der Per-Bjørn Pedersen og Olav Hetland Sandvik har skrevet forordet. De presiserer blant annet at innholdet i stor grad samsvarer med samtiden, men at fremstillingsmåten ville vært annerledes om *Stavanger Bymål* hadde blitt utgitt i 1978.

«I hoveddrag e bymålet i dag sånn så *Stavanger Bymål* vise at det va for femti år siden. Stysst samsvar e der sjølsagt mydlå *Stavanger Bymål* og dialekten te eldre stavangerfolk. Udviklingå av dialekten vise seg sterkast i målet te ungdommane, men hos di unge e óg bymålet i det stora og heila sånn så før»

Berntsen & Larsen, 1978, s. IX

Pedersen og Sandvik presiserer også strukturalismen som en vesentlig forskjell ved språkvitenskapen i 1925 og 1978. Med strukturalismen ble nemlig fonologien utviklet, og en har derfor ikke en fonemanalyse av stavangerdialekten i *Stavanger Bymål*. Forordet til Pedersen og Sandvik påpeker derimot at Stavangermålet har åtte lange vokalfonem, men at

det stort sett er et sammenfall mellom kort u og kort y i folkemålet (Berntsen & Larsen, 1978, s. VII-VIII).

Stavanger Bymål gir en grei oversikt over lydverket, formverket og ordforrådet i folkemålet. En får blant annet et innblikk i lenisering og bøyningen av substantiv, verb og adjektiv. Videre blir også pronomeren presentert med en sammenligning til det høyere talemålet. Avslutningsvis får en også en oversikt over ordforrådet som inneholder over tusen ord som i stor grad er særmerkte for folkemålet i Stavanger.

I denne oppgaven vil det i hovedsak være transkribert normalortografisk, men i noen tilfeller vil det være hensiktsmessig med fonetisk eller fonologisk transkripsjon ved bruk av det internasjonale fonetiske alfabetet, bedre kjent som IPA. Normalortografi vil fremstå i *kursiv*, mens fonemisk transkripsjon forekommer mellom /.../, og fonetisk transkripsjon forekommer mellom [...]. Den fonemiske transkripsjonen er systemrelevant, og tonelag er blant annet systemrelevant i det norske språket. I denne oppgaven er det likevel ikke nødvendig å si noe om tonelaget, og det vil derfor heller ikke være markert i transkripsjonene.

Først og fremst kan en se nærmere på lydverket, og hvordan det blir fremstilt i *Stavanger Bymål*. Stavanger Bymål inngår i «den bløte kyststripe», og en finner derfor stemte plosiver etter lange vokaler. De ustemte plosivene *p*, *t*, *k* blir oppmyknet til *b*, *d*, *g* etter lang vokal (Berntsen & Larsen, 1925, s. 178). Ord som *pipe* og *røyk* blir derfor uttalt [p^hi:ba] og [røyg]. Ifølge Pedersen og Sandvik er dessuten folkemålet i Stavanger rikt på diftonger (Berntsen & Larsen, 1978, s. VIII). De tre vanligste diftongene er *ei*, *au* og *øy* som en kan finne i ord som *breie* [br̥eie], *blaude* [bl̥aude] og *bløyda* [bl̥øyda].

Videre er det vesentlig å presentere noen trekk ved formverket, slik det er fremstilt i *Stavanger Bymål*. Det første en kan merke seg er pronomerformene, som en kan systematisere i denne tabellen:

Tabell 2.1: Personlige pronomen i Stavanger bymål

	Nominativ	Akkusativ		Genitiv
		Ikke-refleksiv	Refleksiv	
1. pers. singularis	/e:g/	/me:g/		
2. pers. singularis	/dæ:/	/de:g/		
3. pers. singularis, maskulinum	/han/, /an/	/han/, /an/	/se:g/	/hans/, /ans/
3. pers. singularis, femininum	/hæ:/, /æ:/	/hena/, /ena/, /na/, /ner/, /ne/	/se:g/	/henes/, /enes/, /nas/, /nes/
3. pers. singularis, nøytrum	/de:/	/de:/	/se:g/	
1. pers. pluralis	/me:/	/oss/		/vo:res/, /vors/
2. pers, pluralis	/doker/	/doker/		/dokers/
3. pers, pluralis	/di:/	/di:/	/se:g/	/deiras/

(Berntsen & Larsen, 1925, s. 264)

Om en ser videre på substantiv, kan disse i Stavanger bymål deles inn i tre kjønn: maskulinum, femininum og nøytrum (Berntsen & Larsen, 1925, s. 208). Et hankjønnsord vil bøyes slik på folkemålet i Stavanger:

Tabell 2.2: Bøyningen av maskulinum i Stavanger bymål

Substantiv	ub. entall	b. entall	ub. flertall	b. flertall
Sterk bøyning	-	<i>-en</i>	<i>-ar, -er</i>	<i>-ane</i>
	<i>hest</i>	<i>hesten</i>	<i>hestar</i>	<i>hestane</i>
	<i>vegg</i>	<i>veggen</i>	<i>vegger</i>	<i>veggene</i>
Svak bøyning	<i>-e</i>	<i>-en</i>	<i>-ar, -er</i>	<i>-ane</i>
	<i>bakke</i>	<i>bakken</i>	<i>bakkar</i>	<i>bakkane</i>
	<i>bue</i>	<i>buen</i>	<i>buer</i>	<i>buane</i>

(Berntsen & Larsen, 1925, s. 208, 214, 218)

Her kan en se at noen sterke hankjønnsord også kan bøyes med ending *-er* i ubestemt flertall, slik som ordet *vegger*. Noen hankjønnsord, som for eksempel *blomst*, har også en sideform med *-er* i ubestemt flertall. Ordet *blomst* kan derfor bøyes både *blomsterar* og *blomster* i ubestemt flertall (Berntsen & Larsen, 1925, s. 212).

Femininum i Stavanger bymål får endelsen *-å* i bestemt form entall, og *-er/-ene* i ubestemt og bestemt form flertall. Det finnes også noen hunkjønnsord som får *-ar* i ubestemt flertall, slik som for eksempel *reimar* (Berntsen & Larsen, 1925, s. 218-219).

Tabell 2.3: Bøyningen av femininum i Stavanger Bymål

Substantiv	ub. entall	b. entall	ub. flertall	b. flertall
Sterk bøyning	-	<i>-å</i>	<i>-er, -ar</i>	<i>-ene, -ane</i>
	<i>dør</i>	<i>dørå</i>	<i>dører</i>	<i>dørene</i>
	<i>reim</i>	<i>reimå</i>	<i>reimar</i>	<i>reimane</i>
Svak bøyning	<i>-a</i>	<i>-å</i>	<i>-er</i>	<i>-ene</i>
	<i>brygga</i>	<i>bryggå</i>	<i>brygger</i>	<i>bryggene</i>

(Berntsen & Larsen, 1925, s. 218, 223)

Til slutt kan en, innenfor substantiv, se på nøytum og dets bøyning i Stavanger bymål. Noen sterke intetkjønnsord bøyes med *-r* og *-ne* i flertall, dette er de ordene som er flerstavet med ubetont *-e*, slik som for eksempel *eple* (Berntsen & Larsen, 1925, s. 224).

Tabell 2.4: Bøyningen av nøytrum i Stavanger Bymål

Substantiv	ub. entall	b. entall	ub. flertall	b. flertall
Sterk bøyning	- <i>bein</i> <i>eple</i>	<i>-e</i> <i>beine</i> <i>eple</i>	<i>-, -r</i> <i>bein</i> <i>epler</i>	<i>-å, -ne</i> <i>beinå</i> <i>eplene</i>
Svak bøyning	- <i>Øya</i>	<i>-a</i> <i>øya</i>	<i>-er</i> <i>øyer</i>	<i>-ene</i> <i>øyene</i>

(Berntsen & Larsen, 1925, s. 209)

Innenfor formverket kan en videre merke seg bøyningen av sterke og svake verb.

Infinitivsmorfemet i folkemålet er *-a*, slik som i *hålla* og *klappa*. I tillegg til dette har også verbene *-e* i presens, som for eksempel *hålle* og *klappe*. Dette gjelder alle verb med unntak av de som har, eller kan ha, enstavelsesform i infinitiv, disse har endelsen *-r* slik som i *ler* og *syr* (Berntsen & Larsen, 1925, s. 298).

Tabell 2.5: Bøyningen av sterke verb i Stavanger Bymål

Infinitiv	Presens	Preteritum	Perfektum
<i>-a</i> <i>hålla</i>	<i>-e</i> <i>hålle</i>	<i>-</i> <i>hålt</i>	<i>-e, -t</i> <i>hålt</i>
<i>-</i> <i>gå</i>	<i>-</i> <i>går</i>	<i>-</i> <i>jekk</i>	<i>-</i> <i>gått</i>

(Berntsen & Larsen, 1925, s. 290)

Tabell 2.6: Bøyningen av svake verb i Stavanger Bymål

	Infinitiv	Presens	Preteritum	Perfektum
e-verb	<i>-a</i> <i>klappa</i>	<i>-e</i> <i>klappe</i>	<i>-de, -te</i> <i>klapte</i>	<i>-t</i> <i>klapt</i>
a-verb	<i>-a</i> <i>kasta</i>	<i>-e</i> <i>kaste</i>	<i>-a</i> <i>kasta</i>	<i>-a</i> <i>kasta</i>
	<i>-</i> <i>vri</i>	<i>-</i> <i>vrir</i>	<i>-</i> <i>vrei</i>	<i>-</i> <i>vritt</i>

(Berntsen & Larsen, 1925, s. 297, 300, 316)

I folkemålet er det få verb som bøyes med a-endelse i preteritum og perfektum, ettersom de fleste har endelsen -de eller -te i preteritum og -t i perfektum, slik det er vist i tabell 2.5.6 ovenfor. Et eksempel på verb som får a-endelse i preteritum og perfektum kan være å *dingla*, som på folkemålet bøyes slik: *dingla – dingle – dingla – dingla*.

Til slutt kan en se nærmere på adverb, og da særlig nektingsadverb. Nektingsadverbet *ikkje* /içe/ blir ofte kortet ned til *kje* /çe/ i folkemålet. En kan finne formene *ikke* /ike/ og *ke* /ke/ i det høyere talemål (Berntsen & Larsen, 1925, s. 326).

I Lykkeland er det flere karakterer som tilhører arbeiderklassen, deriblant Randi og Toril Thorstensen. Disse skal i utgangspunktet ha et talemål tilsvarende det som i stor grad blir fremstilt i *Stavanger Bymål*.

2.6.2 Det høyere talemålet i Stavanger

I 1967 ble artikkelen «Noen karakteristiske trekk ved det høgere talemålet i Stavanger – jamført med folkemålet» av Helge Omdal publisert i bymållagets tidsskrift *Maal og Minne*. Artikkelen tar for seg samtidens høyere talemål i Stavanger, og sammenligner dette både med folkemålet og skriftspråket. Noen karakteristiske trekk fremstår som likheter ved folkemålet, mens andre trekk fremstår som ulike. De blir dessuten sammenlignet med bokmål, ettersom det høyere talemål i Stavanger også har blitt påvirket av dette.

Omdal presiserer dessuten at *Stavanger Bymål* inneholder en grei oversikt over folkemålet, men mindre om det høyere talemål i Stavanger. I 1935 ble det likevel publisert en artikkel av Amund B. Larsen i *Maal og Minne*. Denne omhandler talemål i Stavanger, og en fikk et større innblikk i det høyere talemål enn i *Stavanger Bymål*. Til tross for dette nevner også Omdal at det hverken har blitt publisert særlig om folkemålet eller det høyere talemål i Stavanger siden 1935. Omdals artikkel henter altså inn Larsens funn fra 1935, men setter dem opp mot det høyere talemålet i 1967.

Ettersom artikkelen er publisert i 1967, fremtrer den som svært sentral i denne oppgaven blant annet fordi handlingsrommet i Lykkeland er fra 1969 til 1972. Studien som ble utført av Omdal er altså kun gjort et par år innen handlingen i Lykkeland finner sted, og en skulle derfor tro at flere av karakterene i tv-serien, slik som familien Nyman, ville snakke tilnærmet likt det som er fremstilt i artikkelen.

Noen trekk ved det høyere talemål er blant annet lenisering, kortvokalsystemet og monoftongene. Det høyere talemålet i Stavanger har, slik som folkemålet, konsonantene *b, d, g* i stedet for *p, t, k* etter lang vokal, med unntak av de som ønsker et mer «korrekt» talemål. En uttale med *p, t, k* etter lang vokal virker ifølge Omdal affektert (Omdal, 1967, s. 83). Noen ulikheter fra folkemålet finner en likevel, og da særlig i kortvokalsystemet og monoftongene. Mens folkemålet har et sammenfall mellom kort /y/ og /ʏ/, har det høyere talemål fått vokalene /ʏ/ for kort /y/, og /u/ for kort /ʏ/. På folkemålet ville en for eksempel hatt formene *gutt/gʏt/* og *kluss /klʏs/*, mens det høyere talemål ville hatt formene *gott /gut/* og *kloss /klus/* (Omdal, 1967, s. 89).

Tabell 2.7: Tendenser i kortvokalene i folkemålet og det høyere talemål i Stavanger

Det høyere talemål	/ʏ/			→ /u/
«Normalnorsk»	/y/		/ʏ/	/u/
Folkemålet		→ /ʏ/	← /ʏ/	/u/

(Omdal, 1967, s. 91)

Det høyere talemål i Stavanger skiller seg også fra folkemålet med flere monoftonger, og minimal bruk av diftonger. Skillet kan en, ifølge Omdal, se best i preteritum i den 2. sterke verbklassen, der folkemålet har diftong, mens det høyere talemål har monoftong. Et eksempel på dette kan en se i bøyningen av verbet *å skyte* som bøyes *sjyda-sjyde-sjøyd-sjøde* på folkemålet, mens det bøyes *sjyde-sjyder-sjød-skott* i det høyere talemålet. Her ser en også at supinumsformen i stor grad samsvarer med riksmål, ettersom det inneholder former med /u/ i stedet for /ø/ (Omdal, 1967, s. 91-92).

Tabell 2.8: Bøyningen av et-verb i det høyere talemål i Stavanger

Infinitiv	Presens	Preteritum	Supinum
<i>-e</i>	<i>-e, -er</i>	<i>-e, -et</i>	<i>-e, -et</i>
<i>dingle</i>	<i>dingle, dingler</i>	<i>dingle, dinglet</i>	<i>dingle, dinglet</i>

(Omdal, 1967, s. 94)

Videre kan en også se på formverket i det høyere talemål i Stavanger. Om en ser på verb, bøyes disse nemlig noe ulikt folkemålet. Infinitivsmorfemet er *-e* istedenfor *-a* slik som i folkemålet (Omdal, 1967, s. 93). De få *a*-verbene i folkemålet er i tillegg et-verb i det høyere talemålet. Verbet *å dingle*, bøyes derfor slik i det høyere talemålet: *dingle – dingle/dingler – dingle/dinglet – dingle/dinglet*. I presens partisipp av verb har folkemålet dessuten ofte endingene *-ane* og *-anes*, der har det høyere talemål oftest *-ene* og *-enes*. Et eksempel på dette kan være *han kom springanes* i folkemålet og *han kom springenes* i det høyere talemål (Omdal, 1967, s. 96).

Innenfor formverket kan en også se på substantiv i det høyere talemål i Stavanger, og hvordan dette skiller seg fra folkemålet. Det dreier seg i størst grad om endingsvokalen, der folkemålet har en trykklett *-a*, mens det høyere talemål har *-e*. Former med *a*-ending hører en kun hos de som normerer talemålet sitt opp mot de offisielle målformene. En får derfor former som *kagekagen* i det høyere talemål, der folkemålet har *kaga-kagå* (Omdal, 1967, s. 94-95). Substantiv har dessuten endingene *-er* og *-ene* i det høyere talemål, mens folkemålet har endingene *-ar* og *-ane*. Dette gjelder også i nøytrum, der folkemålet har *å*-ending i flertall, mens det høyere talemål har *-ene*.

Tabell 2.9: Bøyning av felleskjønn i det høyere talemål i Stavanger

Substantiv	ub. entall	b. entall	ub. flertall	b. flertall
Sterke	- <i>vegg</i>	<i>-en</i> <i>veggen</i>	<i>-er</i> <i>vegger</i>	<i>-ene</i> <i>veggene</i>
Svake	<i>-e</i> <i>kage</i>	<i>-en</i> <i>kagen</i>	<i>-er</i> <i>kager</i>	<i>-ene</i> <i>kagene</i>

(Omdal, 1967, s. 94-95)

Tabell 2.10: Bøyning av nøytrum i det høyere talemål i Stavanger

Substantiv	ub. entall	b. entall	ub. flertall	b. flertall
Sterke	-	-e	-	-ene
	<i>ben</i>	<i>bene</i>	<i>ben</i>	<i>benene</i>
Svake	-e	-e	-er	-ene
	<i>øye</i>	<i>øye</i>	<i>øyer</i>	<i>øyene</i>

(Omdal, 1967, s. 95)

På grunn av genusskiftet vil også bøyningen av adjektiv skille seg fra folkemålet og det høyere talemål. Adjektivet vil nemlig rette seg etter substantivet, og en får derfor e-ending i felleskjønn og nøytrum i det høyere talemål, der det ville vært a-ending i folkemålet. Et eksempel på dette kan være: *den stora jentå* i folkemålet og *den store jenten* i det høyere talemål (Omdal, 1967, s. 95).

Videre er også pronomen noe i det høyere talemål som skiller seg fra folkemålet. Første person entall har nemlig blant annet formen /je:/ (Omdal, 1967, s. 96).

Tabell 2.11: Personlige pronomen i det høyere talemål i Stavanger

	Nominativ	Akkusativ		Genitiv
		Ikke-refleksiv	Refleksiv	
1. pers. singularis	/je:/	/mei/		
2. pers. singularis	/dæ:/	/dei/		
3. pers. singularis, maskulinum	/han/, /an/	/han/, /an/	/sei/	/hans/, /ans/
3. pers. singularis, femininum	/hæ:/, /æ:/, /hæn/	/he:ne/, /ena/, /na/, /ner/, /ne/	/sei/	/henes/, /enes/, /nas/, /nes/
3. pers. singularis, nøytrum	/de:/	/de:/	/sei/	
1. pers. pluralis	/vi:/	/os/		/vo:res/, /vors/
2. pers, pluralis	/dere/	/doker/		/dokers/
3. pers, pluralis	/di/	/di/	/sei/	/deres/

(Omdal, 1967, s. 96).

Ifølge språkprøven i Omdals artikkel er det også skille mellom noen preposisjoner og adverb i det høyere talemålet og folkemålet i Stavanger. Det høyere talemålet har preposisjonsformene *over*, *til* og *i måren* mens folkemålet har formene *øve*, *te* og *i mårå*. Det samme ser en i adverbene, *først*, *ned* og *da* blir brukt i det høyere talemålet, mens *fust*, *ner* og *då* blir brukt i folkemålet (Omdal, 1967, s. 98-99).

2.6.3 Noen likheter mellom folkemålet og det høyere talemålet

Til tross for at det allerede er nevnt noen likheter mellom folkemålet og det høyere talemålet, slik som lenisering, vil det være relevant å poengtere et par andre trekk de to variantene har til felles. Det første en kan merke seg er svarabhaktivokalen i adjektivet i maskulinum og femininum. I det høyere talemålet var svarabhaktivokal like utbredt som i folkemålet, med unntak av de som ønsket å snakke «korrekt»:

«Et annet karakteristisk trekk ved Stavanger bymål er at adjektivet i hankjønn og hokjønn entall ender på -e: store, lange osv. Også i dht. er denne endinga vanlig, jamvel om en også – kanskje oftest i en noe «normalisert» tale – nytter mer «korrekte» former uten ending på -e»

Omdal, 1967, s. 85

I *Stavanger Bymål* blir det også nevnt at segmentering fra historisk *ll* til *dl* er vanlig i folkemålet. Det blir likevel nevnt at: «(...) sideformer med lang *l* har dog trengt inn fra riksmålet. Stundom er riksmålsformer blitt den eneherkende (...)» (Berntsen & Larsen, 1925, s. 201) Ettersom sideformene med lang *l* er kommet fra riksmålet, kan en derfor tenke seg at det høyere talemålet ikke hadde segmentering i like stor grad som folkemålet.

2.7 Stavangerdialekten på 2010-tallet

Ettersom denne oppgaven også skal ta for seg talemålet til skuespillerne, nærmere bestemt det talemålet en får fremstilt via rollene i tv-serien, vil det være naturlig å se på undersøkelser av stavangerdialekten på 2010-tallet. Ved å se på nyere undersøkelser av talemålet kan en både se på skuespillernes talemål, men også trekke linjer fra 1960- og 1970-tallet til i dag. Dette kan en blant annet gjøre ved å se på trekk som var mer eller mindre fremtredende på 60- og 70-tallet i motsetning til på 2010-tallet. De trekkene som samsvarer med de nyere undersøkelsene vil mest sannsynlig vise til skuespillernes egentlige talemål, men en kan ikke konkludere oppriktig med at det er deres faktiske talemål, ettersom talemålet er studert ut i fra når skuespillerne er i rolle. En kan likevel danne seg et bilde av hvilket talemål noen av skuespillerne har, og gjerne se nyere trekk igjen i tv-serien. I 2011 kom Kristine Aasen med en oppfølgingsgransking av Gabrielsens undersøkelse fra 1983, og i 2020 kom June Johannesen med en oppfølging av Aasens undersøkelse. Ved å se på Aasens og Johannesens undersøkelser kan en danne seg et bilde av hvilket talemål skuespillerne i *Lykkeland* har.

Ser en nærmere på informantutvalget til Aasen og Johannessen, skiller disse seg noe fra hverandre. Aasen har i sin undersøkelse hentet informanter i tre ulike aldersgrupper, nemlig unge informanter (14-16 år) fra ungdomsskolene Kannik og St. Svithun, middelaldrende informanter (38-53 år) der noen også deltok i Gabrielsens undersøkelse, og eldre informanter (65-74 år). Informantene i hennes undersøkelse har også bodd i Stavanger siden 6-års alderen (Aasen, 2011, s. 50-52). Johannessens informanter ble delt inn i to aldersgrupper, yngre informanter (15-16 år) fra ungdomsskolene Kannik og Lunde, voksne informanter (40-55 år) og foreldre til elevinformantene (Johannessen, 2020, s. 60-62). Både Aasen og Johannessen har altså valgt å bruke informanter fra Kannik, men Johannessen har byttet ut St. Svithun med Lunde skole. Kannik er på Eiganes, der det høyere talemålet var mest utbredt tidligere, mens Lunde er på Hundvåg, en byøy like utenfor Stavangers bykjerne (Johannessen, 2020, s. 61). St. Svithun er en skole på Storhaug i Stavanger, og er slik som Kannik, en sentrumsskole (Aasen, 2020, s. 51).

Aasen trekker blant annet frem både lenisering og segmentering, og at disse viser seg å være på retur i talemålet. Ifølge Gabrielsen var segmentering allerede på retur i 1983, og tendensen var da at segmentering kun var i noen få høyfrekvente leksem, slik som *adle* (Aasen, 2011, s. 17). Når det kommer til lenisering, fant Aasen ut at om lag 70% benyttet seg av stemte plosiver etter lang vokal (Aasen, 2011, s. 97). Johannessen, på den andre siden, finner kun stemte plosiver etter lang vokal i 50% av tilfellene (Johannessen, 2020, s. 98). En kan derfor forvente at skuespillerne i *Lykkeland* i mindre grad har lenisering og segmentering i talemålet sitt.

Infinitivsmorfemet blir undersøkt i både Aasen og Johannessens avhandlinger. Resultatene er noe ulike, men dette kan ifølge Johannessen henge sammen med det ulike informantutvalget (Johannessen, 2020, s. 98). Aasen finner nemlig en høyere bruksprosent av e-infinitiv blant de yngre informantene, mens Johannessen finner en høyere forekomst av a-infinitiv (Aasen, 2011, s. 73, Johannessen, 2020, s. 83-84). Blant de middelaldrende informantene er det registrert en bruksprosent på 54 av a-infinitiv i Aasens undersøkelse, og i Johannessens undersøkelse er det også en høyere forekomst av a-infinitiv hos de voksne informantene (Aasen, 2011, s. 74, Johannessen, 2020, s. 83). E-infinitiv kan altså se ut til å være kommet mer inn i stavangerdialekten blant de yngre informantene.

Videre finner også Johannessen ut, innenfor substantiv, at endingen *-ar* i ub. flertall av maskulinum er svekket, og endingen *-år* har bruksprosent på 95-100 av de yngre informantene, og 65% blant de eldre. Endingen *-ane* holder seg bedre, med en bruksprosent på 20% blant de yngre og 65% blant foreldrene (Johannessen, 2020, s. 99). Dette skiller seg klart fra Berntsen & Larsens undersøkelse fra 1925, der maskuline substantiv hadde endelsene *-ar* og *-ane* i flertall.

I 2010 påpeker Aasen dessuten at det blir indikert et sammenfall mellom fonemene /ç/ og /ʃ/ i stavangerdialekten. Hun nevner også at det ikke er et særlig skille mellom kjønn, men at menn i større grad benytter seg av fonemet /ç/. Sammenfallet finner en dessuten særlig i yngre-gruppen og midt-gruppen (Aasen, 2011, s. 88). Sammenlignet med 1981, ser Aasen at sammenfallet i 1981 var på 8%, mens det i 2010 var på 37% (Aasen, 2011, s. 66).

Personlige pronomener og nektingsadverb ble også undersøkt i Aasens avhandling. Hun så nærmere på personlige pronomener første person singularis, og hun studerte forekomsten av de ulike variantene /je:/, /jei/ og /e:g/. Der /je:/ og /jei/ var vanlig for det høyere talemålet tidligere. I undersøkelsen fant hun derimot ingen forekomster av /je:/ og /jei/ blant de yngre og middelaldrende informantene (Aasen, 2011, s. 69-70). Når det gjelder nektingsadverb så en samme tendens, der varianten /içe/ var den eneste som forekom blant de yngre og middelaldrende informantene. Hun fant altså ingen forekomster av /ike/ (Aasen, 2011, s. 72-73).

Ellers ser Johannessen også at svarabhaktivokal i adjektivet i maskulinum og femininum er svekket hos de yngre informantene. 60% av elevinformantene hadde svarabhaktivokal, i motsetning til 90% av de voksne (Johannessen, 2020, s. 98). En kan derfor forvente at de yngre skuespillerne i *Lykkeland* i mindre grad har svarabhaktivokal i talemålet sitt, enn de eldre skuespillerne.

3. Metode

3.1 Kvalitativ og kvantitativ metode

Innenfor sosiolingvistikken, og forskning generelt, er det vanlig å skille mellom kvalitativ og kvantitativ metode. Ifølge Gunnstein Akselberg er den kvalitative metode opprinnelig knyttet til blant annet teologi og rettsvitenskap, men i senere år også blitt brukt innenfor de humanistiske fagene som litteraturvitenskap. Til motsetning har en den kvantitative metode som er nært knyttet til naturvitenskapen (Akselberg, 1997, s. 24). Sigmund Grønmo definerer data som systematisk innsamlet og registrert empiri, og påpeker ulikheten mellom kvalitative og kvantitative data slik: «Kvalitative data uttrykkes i form av tekst eller bilder, mens kvantitative data fremstår som tall eller andre mengde elementer» (Grønmo, 2016, s. 47). En utpreget kvantitativ metode vil altså omhandle kvantitative data, mens en kvalitativ metode vil bruke kvalitative data.

Først og fremst kan en ta et nærmere blikk på den kvalitative metode, som ofte er individorientert. Innenfor sosiolingvistikken innebærer dette at en blant annet ser på individets oppfatning av sin egen språkbruk (Mæhlum et al., 2019, s. 77). Et viktig metodisk redskap innenfor den kvalitative metode er ifølge Akselberg det kvalitative forskningsintervjuet, der en får et dypere innblikk i språkbrukerens egne tanker og holdninger. Forskere som benytter seg av en utpreget kvalitativ metode er ikke bare ute etter å registrere funn, men også å tolke og forstå hvorfor (Akselberg, 1997, s. 27). En vil altså ved å bruke den kvalitative metoden ha et mål om å oppnå en dypere innsikt om språkbrukerne og deres sammenhenger til språket (Mæhlum et al., 2019, s. 78).

På den andre siden har en den kvantitative metode, som i større grad gir en oversikt over språksituasjonen i et område, der en blant annet setter et søkelys på sosiale grupper. En kvantitativ studie har vanligvis et stort informantutvalg, og en kan statistisk sett generalisere resultatene, men dette er ikke et krav (Mæhlum et al., 2019, s. 77). Spørsmålet om hvilket antall informanter en skal ha i undersøkelsen, vil derfor være relevant for en kvantitativ studie. Ifølge Akselberg og Mæhlum er det diverse ulike forhold som virker inn på antallet informanter en bør ha med i undersøkelsen. Noen eksempler på dette kan være størrelsen på det aktuelle språksamfunnet, det statistiske signifikansnivået og antall sosiale variabler en undersøker (Mæhlum et al., 2019, s. 79).

«Det er likevel på ingen måte noe obligatorisk krav at kvantitative studier skal ha høy grad av representativitet, altså at resultatene skal kunne generaliseres og slik være gyldige for en større befolkningsgruppe»

Mæhlum et al., 2019, s. 80

Den kvantitative metode kan altså også brukes selv om representativiteten er lav. Et av de fremste særmerkene ved en kvantitativ studie er, ifølge Akselberg og Mæhlum, at en kvantifiserer de sosiale og språklige forholdene. Fokuset holdes gjerne til de faktiske og identifiserbare sosiale egenskapene, slik som for eksempel yrkestilhørighet, alder og kjønn (Mæhlum et al., 2019, s. 77). Typisk for den kvantitative metode er også at en enten registrerer de språklige variablene ved ekserpering, eller ved en transkripsjon av hele samtaler (Akselberg, 1997, s. 26).

Til tross for at en skiller mellom kvalitativ og kvantitativ metode, er det vanlig at disse metodene supplerer hverandre (Akselberg, 1997, s. 28). Sigmund Grønmo fremstiller blant annet de ulike metodene som to ytterpunkter på en skala, heller enn en ren dikotomi. Det vil altså si at kvantitative studier berører kvalitative forhold, og kvalitative studier vil inneholde kvantitative data i større eller mindre grad (Grønmo, 1996, s. 74).

3.2 Metode brukt i denne undersøkelsen

Formålet med denne undersøkelsen er å studere talemålet til de fiktive karakterene i *Lykkeland*, og om dette samsvarer med den tiden de representerer. I tillegg til dette skal undersøkelsen også ta for seg hvilke språktrekk som er karakteristiske for talemålet i Stavanger året *Lykkeland* ble produsert, altså 2018. Det særpregede ved denne oppgaven er at den tar for seg et talemål hos skuespillerne som også kan være preget av manus. Talemålet er altså i den forstand konstruert, ettersom skuespillerne først og fremst forholder seg til et manus, for deretter å forme dette til et talemål de kan presentere. Dette fører dermed til at en får en annen jaktmark enn ved tradisjonelle talemålsundersøkelser, ettersom en undersøker et talemål som gjerne ikke er det naturlige talemålet til skuespillerne.

Nullpunktet, altså referansepunktet, i denne undersøkelsen vil derfor være basert på tidligere forskning av stavangerdialekten. De språklige variablene vil være hentet fra de tidligere undersøkelsene, henholdsvis utført av Berntsen & Larsen, Omdal, Aasen og Johannesen.

Talemålet til de fiktive karakterene i Lykkeland vil derfor undersøkes med utgangspunkt i de språklige variablene fra den tidligere forskningen.

Metoden i denne undersøkelsen vil være kvantitativ. Alle replikkene til de valgte karakterene er blitt transkribert normalortografisk, og noen av disse er videre transkribert fonologisk og fonetisk. Transkripsjonen er i seg selv svært kvantitativt. Videre er det blitt talt opp antall forekomster av de ulike språklige variablene hos hver karakter, disse er deretter ført inn i tabeller. Analyseringen av dataene er altså i stor grad blitt gjort kvantitativt, der en både har delt karakterene inn etter individ, men også den sosiale gruppen de tilhører.

Det er manusforfatter, Mette M. Bølstad, som har skapt karakterene, og derfor også valgt hvilke informanter som er aktuelle i denne undersøkelsen. Jeg har heller ikke tatt for meg informantenes oppfatning av egen språkbruk, som innenfor sosiolingvistikken er et viktig trekk for den kvalitative forskningen.

3.3 Valg av informanter

Informantene i denne undersøkelsen er til en viss grad strategisk utvalgte, men ettersom det er karakterer fra en tv-serie, er disse allerede definert som en gitt størrelse. Ut ifra de karakterene som dukker opp i serien er det likevel plukket ut karakterer som er representative for språksamfunnet (Mæhlum et al., 2019, s. 80). I Stavanger på 1960- og 1970-tallet var det nemlig en spenning mellom det høyere talemålet og folkemålet. For å plukke ut informanter fra tv-serien har jeg derfor valgt karakterer som representerer de ulike sosiale gruppene. På den ene siden har en karakterer med en høyere sosioøkonomisk status, og på den andre siden har en karakterer med en lavere sosioøkonomisk status. En vil ha en forventning om at de karakterene som tilhører et høyere sosialt lag også vil benytte seg av det høyere talemålet, mens de karakterene som tilhører et lavere sosialt lag vil benytte seg av folkemålet. I denne undersøkelsen har jeg valgt å plukke ut to til tre karakterer innenfor hver av de sosiale gruppene. Disse vil altså fungere som representanter for det høyere talemålet og folkemålet. Jeg har valgt ut familien Nyman, bestående av Ingrid, Fredrik og Christian som representanter for det høyere talemålet, og familien Thorstensen bestående av Randi og Toril som representanter for folkemålet. Andre aktuelle karakterer kunne vært venninnene til Ingrid Nyman som representanter for det høyere talemål, og menighetsarbeider Bengt Hamre som representant for folkemålet. Disse er derimot valgt bort ettersom en i større grad følger

familien Nyman og Thorstensen i tv-serien. Informantene i denne undersøkelsen vil altså være noen utplukkede, fiktive karakterer fra Lykkeland, spilt av skuespillere med et vestnorsk talemål, med unntak av Per Kjerstad som har et nordnorsk talemål. Karakterene er plukket ut med et utgangspunkt i den sosioøkonomiske statusen deres, og er deretter sortert etter hvilket talemål en forventer at de skal ha.

3.3.1 Virkelige skuespillere og fiktive karakterer

Ettersom denne undersøkelsen både skal kobles til stavangerdialekten på 1960- og 1970-tallet, men også 2010-tallet, blir det nødvendig å skille de fiktive karakterene fra de virkelige skuespillerne. De fiktive karakterene skal i utgangspunktet representere et talemål fra 1960- og 1970-tallet. Ved å henwise både til de fiktive karakterene, men også til de aktuelle skuespillerne kan en derfor skille mellom de ulike forventede talemålene. Det vil altså si at når det henvises til skuespiller Pia Tjelta, er det hennes forventede talemål året 2018 det henvises til, mens når det henvises til den fiktive karakteren Ingrid Nyman, er det karakterens forventede talemål på 1960 og 1970-tallet det henvises til.

Referansepunktet for det høyere talemålet vil være Omdals artikkel, mens referansepunktet for folkemålet vil være Berntsen & Larsens undersøkelser. Videre vil avhandlingene til Aasen og Johannesen være et referansepunkt for talemålet i Stavanger på 2010-tallet. En kan på denne måten også se hvordan skuespillernes opprinnelige talemål vises igjen i de fiktive karakterene.

3.3.1.1 Familien Nyman

Rederfamilien Nyman består av bedriftseieren Fredrik, rederkonen Ingrid og sønnen Christian. Nyman drifter og eier konsernet Nyman konservering, og senere i serien også Nyman Supply. De fremstår som en velstående familie med god inntekt, hus og garderobe deretter. Den sosioøkonomiske statusen til familien Nyman er altså høy, og i Stavanger på 1960- og 1970-tallet ville de nok også hatt et talemål deretter.

Pia Tjelta og Ingrid Nyman

Den første en kan se nærmere på er karakteren Ingrid Nyman og skuespiller Pia Tjelta. Ingrid Nyman er mest sannsynlig født på begynnelsen av 1920-tallet, og er særlig opptatt av sin egen status. I tillegg til å være rederkone planlegger hun blant annet et storslått bryllup for sønnen

Christian. Ifølge Omdal var det vanlig at spesielt kvinner holdt godt på det høyere talemålet i de fleste situasjoner, og en kan derfor ta utgangspunkt i at dette også gjelder Ingrid Nyman.

Roller Ingrid Nyman blir spilt av Pia Tjelta. Tjelta er født i 1977, og under innspilling av Lykkeland i 2018 var hun 41 år. Hun er likevel ikke oppvokst i Stavanger, men Sola Kommune, som grenser til Stavanger Kommune. De senere årene har hun også bodd i Oslo, og arbeidet for Nationaltheateret, i tillegg til å ha vært med i flere filmer og tv-serier (Gunvaldsen, 2017). En kan tenke seg at talemålet til Tjelta mest sannsynlig er ganske likt det en finner på Sola, men en skal ikke se bort i fra at hun kan ha blitt noe preget av å bo i Oslo.

Per Kjerstad og Fredrik Nyman

Videre kan en i større grad fastslå at karakteren Fredrik Nyman er femti år. I episode fire blir nemlig femtiårsdagen hans feiret, og en kan derfor tro at Fredrik er født i 1920, ettersom handlingen i episoden foregår i året 1970. Fredrik virker opptatt av arbeiderne sine, og i de dårlige tidene for Nymans Rederier, tar han blant annet kutt i sin egen lønn samtidig med at arbeiderne må gå på tarifflønn. Ifølge Omdal benyttet også menn seg av det høyere talemålet, men i mindre grad enn kvinner. Det kan derfor tenkes at Fredrik hjemme, benytter seg av det høyere talemålet, mens han i mindre formelle situasjoner kan benytte seg av et talemål mer tilsvarende folkemålet. En kan også se nærmere på om Fredrik Nyman akkomoderer mot folkemålet i samtaler med arbeiderne sine, eller om han benytter seg av det høyere talemålet.

Noe som skiller skuespiller Per Kjerstad, som spiller Fredrik Nyman, fra de andre skuespillerne i denne undersøkelsen, er at han opprinnelig ikke har et talemål likt stavangerdialekten. Han kommer nemlig fra Nord-Norge og har et nordnorsk talemål til vanlig, men er bosatt i Stavanger. Han har selv presisert at hans barn var med på å trene han opp i stavangerdialekten innen han skulle spille Fredrik Nyman (Lande, 2018). Til tross for at Kjerstad er født i 1977, slik som Tjelta, vil nok stavangerdialekten hans bestå av språklige variabler fra både nordnorsk, og en stavangerdialekt fra 2010-tallet.

Amund Harboe og Christian Nyman

Den siste karakteren i familien Nyman er sønnen Christian, som er i starten av 20-årene, og mest sannsynlig født på slutten av 1940-tallet. Han arbeider som dykker, og oppretter også sitt eget firma, C-Max, med kompisen Martin i løpet av serien. Christian vil mest sannsynlig,

akkomodere mot folkemålet i samtaler med andre personer som også benytter seg av folkemålet. Når han er hjemme med familien kan det nemlig tenkes at han bruker det høyere talemålet, mens når han er blant vennene sine kan det tenkes at han akkomoderer mot folkemålet.

Amund Harboe, som spiller Christian Nyman, er oppvokst i Stavanger og født i 1997 (Vikingstad, 2019). Harboe har gjerne derfor en stavangerdialekt som samsvarer med resultatene til både Aasen og Johannessen. På grunn av dette kan en gjerne få et lite innblikk i språkendringstendenser i talemålet i Stavanger i dag, men man bør likevel være oppmerksom på manus som en implisitt variabel for hvordan skuespillerne snakker i tv-serien.

3.3.1.2 Familien Thorstensen

For å representere folkemålet i Stavanger på 1960- og 1970-tallet har jeg plukket ut familien Thorstensen. Både Randi og Toril er kristne, og del av et bedehusmiljø. Toril arbeider også for Nyman Konservering, og blir også senere i serien en hushjelp hjemme hos familien Nyman. En kan altså kategorisere disse to karakterene med en lavere sosioøkonomisk status enn familien Nyman, og de vil derfor også forventes å ha et talemål tilsvarende folkemålet i Stavanger.

Malene Wadel og Toril Thorstensen

Først og fremst kan en se på Toril Thorstensen, som trolig også er i slutten av tenårene, og født i omtrent 1950. I starten av serien arbeider hun for Nyman Konservering, før hun får et barn og blir hushjelp hos familien Nyman, i tillegg til å få jobb i baren på Esso Motorhotel. Toril er oppvokst i et bedehusmiljø, og holder delvis på noen av disse tradisjonene ut over serien. En kan tenke seg at Toril vil ha et talemål tilsvarende det Berntsen & Larsen fremstiller. Det kan likevel tenkes at Toril, slik som Christian, vil akkomodere talemålet sitt etter hvem hun snakker med og i hvilken situasjon hun er i. Hjemme hos familien Nyman ville det nok vært naturlig for Toril å akkomodere til et noe høyere talemål, mens i bedehusmiljøet hun er oppvokst i, og rundt venner, vil det nok være mest naturlig for henne å benytte seg av folkemålet.

Toril blir spilt av Malene Wadel, som er oppvokst på Ålgård og er, slik som Harboe, født i 1997 (Hult, 2017). Hun er altså ikke fra Stavanger, og vil nok derfor også ha et talemål litt ulikt fra det talemålet Harboe har, og det som er undersøkt av Aasen og Johannesen.

Laila Goody og Randi Thorstensen

Til slutt kan en ta en nærmere titt på moren til Toril, altså Randi Thorstensen. Hun er nok, slik som Ingrid og Fredrik, født på 1920-tallet. En kan også få et inntrykk av at Randi representerer det tradisjonelle bedehusmiljøet, og hun liker det svært dårlig at Toril har fått et barn utenfor ekteskap. Ettersom Randi er født på 1920-tallet vil Berntsen & Larsens undersøkelser representere det talemålet hun skal ha på en god måte, ettersom Stavanger Bymål ble utgitt i 1925.

Laila Goody, som spiller Randi Thorstensen, er født og oppvokst i Stavanger. Hun er født noe tidligere enn Tjelta, altså i 1971, og vil representere en stavangerdialekt fra 70-tallet. Goody har, slik som Tjelta, også bodd en stund i Oslo, og en kan derfor tro at dette kan ha påvirket talemålet hennes i større eller mindre grad (Leinslie, u.å.).

3.4 Behandling av materialet

Det første jeg foretok meg var å få transkribert alle episodene av Lykkeland, med unntak av der de utplukkede informantene ikke hadde taletid. Hver episode er på om lag 45 minutter, men taletiden er selvsagt ulik for hver av karakterene. Bakgrunnsstøy som enten bestod av musikk, andre samtaler eller effektlyder, var blant annet en av utfordringene ved transkripsjon av tv-serien. Ved tilfeller der det var utfordrende å høre hvilken variant informanten benyttet seg av, brukte jeg Quicktime-player til opptak og Adobe Audition for å gjennomgå lydfilen. I Adobe Audition kan man nemlig justere lydnivå og tempo i større eller mindre grad, og dermed få en bedre forståelse av hva som blir sagt av informanten. Hvis det fremdeles var uklart hvilken variant informanten benyttet seg av, valgte jeg å stole på meg selv og det jeg hørte. Transkripsjonen ble gjort i et ordinært word-dokument, og episodene ble transkribert etter normalortografi.

Videre førte jeg inn de språklige variablene i et excel-dokument, disse ble deretter kategorisert etter informanter og hvilket talemål informantene forventes å ha. Det vil altså si at informantene tilhørende familien Nyman ble sett opp mot språklige variabler tilknyttet det

høyere talemålet, og informantene tilhørende familien Thorstensen ble sett opp mot språklige variabler tilknyttet folkemålet. Alle de ulike variantene av variablene informantene benyttet seg av ble registrert, dette ble ført inn i excel-skjemaet.

3.5 Reliabilitet og validitet

Ellers er det også diverse grunnleggende vitenskapelige krav en må oppfylle ved en undersøkelse, nemlig de innsamlede dataenes reliabilitet og validitet. Reliabiliteten omhandler nøyaktigheten i måten dataene er samlet inn på, mens validiteten dreier seg om de innsamlede dataenes relevans for problemstillingen (Mæhlum et al., 2019, s. 75). Akselberg påpeker blant annet:

«I sosiolingvistikken er det ikkje enkelt å koma fram til høg reliabilitet, slik som i naturvitskapane, og det er heller ikkje enkelt å svara på om dei sosiolingvistiske resultata har høg validitet»

Akselberg, 1997, s. 31

I denne undersøkelsen vil jeg derimot tørre å påstå at validiteten til dataene er høye. Dette er på grunn av at omtrent alt i tv-serien er transkribert, og det finnes ikke mer data å transkribere av de utvalgte karakterene. Denne transkripsjonen vil derfor gi oss et helhetlig bilde på både karakterenes talemål, men også skuespillernes scenespråk. En kan på denne måten sammenligne hvilke varianter som samsvarer både med talemålet i Stavanger på 1960- og 1970-tallet, men også hvilke varianter som samsvarer med talemålet på 2010-tallet.

Under innsamlingen av dataene kan det også ha oppstått feilkilder, som påvirker dataenes reliabilitet. Som nevnt tidligere er det diverse bakgrunnsstøy som kan ha ført til feil i transkripsjonen. Ellers har det til tider vært vanskelig å høre hvilken variant informanten har benyttet seg av, ettersom han/hun har snakket noe utydelig. I ordinære intervjusammenhenger kan en spørre informanten om vedkommende kan gjenta seg, men dette er ikke mulig i en tv-serie. Jeg har, i slike sammenhenger, valgt å stole på meg selv, og det kan derfor ha oppstått noe feil. Dette finner en helst innenfor vokalsystemet, for eksempel hvilken variant av infinitivsmorfemet informanten har benyttet seg av.

4. Presentasjon av resultatene

I det kommende kapittelet skal jeg både presentere og kommentere resultatene fra talemålsundersøkelsen av *Lykkeland*. Resultatene vil bli delt inn ut ifra variabler, og hvilket talemål karakterene i utgangspunktet burde ha. Presentasjonen av resultatene vil derfor være todelt, der det høyere talemålet og folkemålet i Stavanger blir fremstilt hver for seg.

4.1 Feilkilder

Det kan blant annet oppstå feilkilder under tolkningen av materialet, og i dette tilfellet er det særlig i transkripsjonsprosessen det kan ha oppstått feil. Dette er fordi *Lykkeland* er en tv-serie der det ofte er bakgrunnsstøy, enten i form av musikk eller andre lyder.

Bakgrunnsstøyen er med på å gjøre det vanskeligere å tolke materialet, da særlig innenfor fonologien, og det vil mest sannsynlig være diverse feilkilder som oppstår på grunn av dette.

4.2 Resultatene fra talemålsundersøkelsen av det høyere talemål i *Lykkeland*

Rederfamilien Nyman skal i utgangspunktet bruke et talemål som er tilnærmet likt det Omdal presenterer i artikkelen sin. Det høyere talemål burde være representert i tv-serien ettersom familien Nyman er en overklassefamilie med eget konsern, og mest sannsynlig ville ønsket å skille seg fra arbeiderklassen. Variablene vil bli presentert i tabeller med utgangspunkt i hver av de tre karakterene: Ingrid Nyman, Fredrik Nyman og Christian Nyman.

4.2.1 Variabel 1.1: Stemte og ustemte plosiver etter lang vokal

Tabell 1: Bruken av stemte og ustemte plosiver etter lang vokal blant familien Nyman i *Lykkeland*

Tabell 4.1 Stemte og ustemte plosiver etter lang vokal hos familien Nyman

	Stemte plosiver, b, d, g	Ustemte plosiver, p, t, k	Totalt
Ingrid Nyman	21	31	52
Fredrik Nyman	14	30	44
Christian Nyman	4	44	48
Totalt	39	105	144

Det første en kan merke seg er den utstrakte bruken av ustemte plosiver etter lang vokal. Her er det hele 66 flere forekomster av ustemte plosiver enn stemte plosiver hos familien Nyman. Ifølge Omdal var det vanlig å benytte seg av stemte plosiver også i det høyere talemål, og en burde derfor forvente at familien Nyman også benyttet seg i større grad av stemte plosiver enn det de faktisk gjør. «En uttale med p, t, k i denne stilling er svært sjelden å høre, den blir nærmest sett på som affektert, og forekommer helst bare hos dem som bevisst går inn for å snakke «korrekt» (Omdal, 1967, s. 83). Ut ifra dette kan en gjerne tenke seg at familien Nyman bevisst har gått inn for å snakke «korrekt», men det ser derimot kun ut til å gjelde Christian, som benytter seg av stemte plosiver fire ganger mot de 44 registrerte ustemte plosivene. På den andre siden har både Ingrid og Fredrik en høyere frekvens av stemte plosiver, og det kan derfor være vanskelig å tro at disse bevisst har gått inn for å snakke «korrekt». I episode 6 kan en blant annet høre Fredrik Nyman si: *Men det va reint underskuddsforetag og Me kan ikkje selge aksjer i et underskuddsforetak* (Hørsdal et al., 2018f, 11.50-12.30).

4.2.2 Variabel 1.2: Kortvokalsystemet

Tabell 4.2: Kortvokalsystemet hos familien Nyman, [u] for kort [ɯ]

	[u]	[ɯ]	Totalt
Ingrid Nyman	-	4	4
Fredrik Nyman	-	9	9
Christian Nyman	-	-	-
Totalt	-		13

Videre kan en se at kortvokalsystemet til familien Nyman ikke samsvarer med det høyere talemålet i Stavanger. Det er nemlig ingen forekomster av [u] for kort [ɯ], slik som i ordet [bus] og [bus]. Ingrid Nyman sier blant annet: [kla:ɾt dɯ ɪfə ska: ta: bʊsən, eg ska: vek an me æingaŋ] i stedet for [kla:ɾt dɯ ɪfə ska: ta: busən, eg ska: vek an me æingaŋ] (Hørsdal et al., 2018e, 25.50-25.55). Omdal presiserer at dette skillet mellom folkemålet og det høyere talemål kan sees i at: «(...) en uttale med kort u-lyd hadde mer prestisje i de høgere sosiale lag, fordi både dansk og tysk kort ɯ-lyd oppfattes som [u] av nordmenn» (Omdal, 1967, s. 90).

4.2.3 Variabel 1.3: Monoftonger og diftonger

Tabell 4.3: Bruken av monoftonger og diftonger hos familien Nyman

	Monoftonger	Diftonger	Totalt
Ingrid Nyman	15	25	40
Fredrik Nyman	19	19	38
Christian Nyman	3	47	50
Totalt	37	91	128

Et annet merkbart skille mellom folkemålet og det høyere talemålet er, ifølge Omdal, den utstrakte monoftongbruken i det høyere talemålet (Omdal, 1967, s. 91). Som vist i tabellen over er det heller motsatt hos familien Nyman. Det er nemlig størst bruk av diftonger hos familien, og dette ser vi spesielt hos Christian Nyman. *Faen då. Okei, asså det e egentlig isje så møye men me kan få ein av di gamle fiskeskøytene te Nyman. Å ein tank e jo ein tank uansett* (Hørsdal et al., 2018e, 38.30-38.43). Denne replikken er hentet fra en samtale mellom Christian og Martin, og det kan se ut som at Christian akkomoderer ettersom det forekommer diftonger flere steder, slik som i *møye* og *ein* i stedet for *mye* og *en*. En finner derimot lignende eksempler på diftongbruk hos Christian, også når han er hjemme hos familien Nyman: *Ja e du redd eg ska spy utøve heile bordet?* (Hørsdal et al., 2018f, 10.00-10.05).

4.2.4 Variabel 1.4: Presens partisipp av verb

Tabell 4.4: Bruk av endingen *-ene* og *-enes* eller *-ane* og *-anes* i presens partisipp av verb hos familien Nyman

	<i>-ene / -enes</i>	<i>-ane / -anes</i>	Totalt
Ingrid Nyman	3	-	3
Fredrik Nyman	-	3	3
Christian Nyman	1	-	1
Totalt	4	3	7

Både Ingrid og Christian bruker endelsene *-ene* og *-enes* i presens partisipp av verb. Den som ikke gjør det er derimot Fredrik Nyman, som kun bruker *-ane* og *-anes*. Et eksempel på dette er når Ingrid sier: *At eg ska ha en ong jente med et barn boene gratis i sjelleren?* (Hørsdal et al., 2018c, 19.08-19.14). Mens Fredrik på den andre siden sier: *Ja eg må dessverre innrømme*

at verken eg eller Ingrid va spesielt støttane i akkurat det valget (Hørsdal et al., 2018a, 05.50-05.55). Når det kommer til presens partisipp av verb samsvarer altså Ingrid og Christian med det høyere talemålet, mens Fredrik bruker folkemålsvariantene *-ane* og *-anes*.

4.2.5 Variabel 1.5: Bøyningen av a-verb hos familien Nyman

Ettersom både Omdal og Berntsen & Larsen deler bøyningen av verb inn i a- og e-verb gjøres det likt i denne undersøkelsen.

Tabell 4.5: Bøyningen av a-verb/et-verb hos familien Nyman

Endelse	Presens		Preteritum			Supinum			Totalt
	<i>-e</i>	<i>-er</i>	<i>-e</i>	<i>-et</i>	<i>-a</i>	<i>-e</i>	<i>-et</i>	<i>-a</i>	
Ingrid Nyman	17	-	-	-	1	-	-	3	21
Fredrik Nyman	13	-	-	-	1	-	-	3	17
Christian Nyman	9	-	-	-	-	-	-	9	18
Totalt	39	-	-	-	2	-	-	15	56

I det høyere talemål har en ikke a-verb slik som i folkemålet, men et-verb. Det er altså endelsen *-er* i presens og *-et* i preteritum og supinum som er vanlig i det høyere talemålet. Familien Nyman er, ifølge tabellen, konsekvente brukere av endelsene *-e* i presens og *-a* i både preteritum og supinum, slik folkemålet ville bøyde det. Fredrik sier blant annet i episode 1: *Å Christian har overraska oss i det siste* (Hørsdal et al., 2018a, 05.35-05.38), men om det skulle vært korrekt ut ifra Omdals beskrivelser ville han sagt: *Å Christian har overrasket oss i det siste*. En kan altså se at familien Nyman ikke bøyer a-verbene likt som det høyere talemålet.

4.2.6 Variabel 1.6: Bøyningen av verbet *å skulle* hos familien Nyman

Videre har en verbet *å skulle*, som bøyes ulikt innad i familien Nyman. Ifølge språkprøven i Omdals artikkel blir preteritumsformen *sko*, brukt i både folkemålet og det høyere talemålet (Omdal, 1967, s. 98-99). I *Lykkeland* finner en derimot flere former i tillegg til *sko*, nemlig *skolle*, *skulle*, og *sku*. Christian Nyman benytter seg variantene av *sko* og *skulle*, mens Fredrik benytter seg en gang av *sko*, to ganger av *skulle*, og en gang av *sku*. Eksempler på dette ser en blant annet når Fredrik sier: *Sko ønske eg visste* (Hørsdal et al., 2018d, 03.05-03.08), og *Eg va redd du ikkje sku komme så ofte* (Hørsdal et al., 2018b, 21.22-21.27). Ingrid Nyman på den

andre siden bruker formen *skolle* to ganger og *skulle* en gang: *Kanskje me skulle ha cocktailselskap* (Hørsdal et al., 2018d, 13.16-13.20) og *Eg tenkte at eg skolle spør deg* (Hørsdal et al., 2018d, 12.57-13.00). Alle de avvikende variantene for *sko* kan derfor tyde på at de er et nyere fenomen, ettersom de ikke blir omtalt i Omdals artikkel.

4.2.7 Variabel 1.7: Bøyningen av verbene *å gi* og *å gå* hos familien Nyman

Verbene *å gi* og *å gå* er også noe en kan merke seg. Ifølge Berntsen & Larsen uttales nemlig verbet *å gi* med en /e/ og ikke en /i/, det vil altså være varianten /je:/ og ikke /ji:/ som blir brukt i folkemålet i Stavanger. En finner ikke et eksempel på dette i Omdals artikkel, men i språkprøven i artikkelen kan en se at verbet *å gå* bøyes med /i/ i preteritum i stedet for /e/ slik det gjøres på folkemålet. Det kan derfor også være mulig at verbet *å gi* også hadde /i/ i det høyere talemålet snarere enn /e/ slik som i folkemålet. Hos familien Nyman bruker de varianten /je:/, med unntak av Ingrid som benytter seg av varianten /ji:/ Christian Nyman og Fredrik Nyman benytter seg derimot både av varianten /jek/ og /jik/. Christian sier for eksempel: /je: op/ (Hørsdal et al., 2018d, 22.20-22.23), men han sier også: /de jik fint de aso/ (Hørsdal et al., 2018c, 21.05-21.08). Det er ikke noen funn av verbet *å gå* hos Ingrid Nyman.

4.2.8 Variabel 1.8: Infinitivsmorfemet hos familien Nyman

Tabell 4.6: Infinitivsmorfem hos familien Nyman

	<i>-e</i>	<i>-a</i>	Totalt
Ingrid Nyman	34	16	50
Fredrik Nyman	27	16	43
Christian Nyman	48	5	53
Totalt	109	37	146

Ifølge Omdal er det vanlig at det høyere talemålet også har endelsen *-e* i infinitiv i verbene, i motsetning til folkemålet som har endelsen *-a* (Omdal, 1967, s. 93). En kunne derfor tenke seg at familien Nyman i størst mulig grad ville benyttet seg av infinitivsmorfemet *-e*. Av alle familiemedlemmene er det kun Christian som nesten helt konsekvent benytter seg av endelsen *-e*, både ute blant venner og hjemme hos familien, med noen få unntak. Ingrid og Fredrik er derimot noe mindre konsekvente, og bruker jevnt over både endelsen *-a* og *-e* i infinitiv.

4.2.9 Variabel 1.9: Bøyningen av substantiv hos familien Nyman

Tabell 4.7: Bøyningen av maskulinum, flertall hos familien Nyman

	Ub. Flertall		B. flertall		Totalt
	<i>-ar</i>	<i>-er</i>	<i>-ane</i>	<i>-ene</i>	
Ingrid Nyman	-	15	-	8	23
Fredrik Nyman	-	16	1	11	28
Christian Nyman	-	16	-	11	27
Totalt	-	47	1	30	78

Tabell 4.8: Bøyningen av femininum, entall hos familien Nyman

	Ub. Entall		B. entall		Totalt
	<i>-a</i>	<i>-e</i>	<i>-å</i>	<i>-en</i>	
Ingrid Nyman	1	2	-	10	13
Fredrik Nyman	-	7	2	8	17
Christian Nyman	-	7	13	-	20
Totalt	1	16	15	18	50

Tabell 4.9: Bøyningen av nøytrum, flertall hos familien Nyman

	Ub. Flertall		B. flertall		Totalt
	-	-er	-å	-ene	
Ingrid Nyman	-	4	-	2	6
Fredrik Nyman	2	3	1	7	13
Christian Nyman	1	3	-	3	7
Totalt	3	10	1	12	26

Skillet mellom folkemålet og det høyere talemålet i Stavanger er større i substantivsystemet enn verbalsystemet (Omdal, 1967, s. 94). I maskuline ord er det både de bestemte og ubestemte formene i flertall som skiller seg fra folkemålet. I det høyere talemålet blir det nemlig brukt endelsene *-er* og *-ene*, mens det blir brukt endelsene *-ar* og *-ane* i folkemålet. Nøytrumsordene skiller seg fra folkemålet ved at de har formene *-ene* i bestemt form flertall, mens folkemålet har *-å*. Ord tilhørende femininum skiller seg derimot fra folkemålet i entallsformene, der en har endelsen *-e* i ubestemt form og endelsen *-en* i bestemt form i det høyere talemålet, mens en på folkemålet har endelsene *-a* og *-å*.

Ved å se nærmere på bøyningen av maskulinum og nøytrum i flertall, kan en merke seg at det stort sett blir brukt endelser tilsvarende det høyere talemålet hos familien Nyman. Det er kun Fredrik Nyman som bruker bøyninger likt folkemålet, vel og merke kun to ganger totalt. Fredrik Nyman sier blant annet: *Eg kjenne ongane dåkkers* (Hørsdal et al., 2018b, 15.50-15.55). Ellers samsvarer bøyningen av maskulinum og nøytrum hos familien Nyman i stor grad med det høyere talemål.

Når det kommer til femininum, er det derimot litt større ulikheter mellom familien Nyman og det høyere talemålet. Det er kun Ingrid som stødig bruker den høyere talemålsformene *-en* i bestemt form entall, mens hun derimot er den eneste som benytter seg av folkemålsformen *-a* i ubestemt form entall. Fredrik bruker i stor grad de høyere talemålsformene med noen unntak, mens Christian bruker folkemålsformene i bestemt form entall, og den høyere talemålsformen i ubestemt form entall. Christian har altså den ubestemte formen *klokke* og

den bestemte formen *klokkå*. Dette ser en for eksempel når Christian sier: *Det e ingen klokke i nærheten* (Hørsdal et al., 2018d, 30.48-30.50) og: *Eg ska bestille den byggingen av klokkå likevel* (Hørsdal et al., 2018f, 16.40-16.43).

4.2.10 Variabel 1.10: Personlige pronomen hos familien Nyman

Tabell 4.10: Personlige pronomen hos familien Nyman, 1. person

	1. pers. Singularis				1. pers. Pluralis		Totalt
	/je:/	/e:g/	/mei/	/me:g/	/vi:/	/me:/	
Ingrid Nyman	-	73	-	10	1	41	125
Fredrik Nyman	-	71	-	7	-	70	148
Christian Nyman	-	141	-	18	1	39	199
Totalt	-	285	-	35	2	150	472

Tabell 4.11: Personlige pronomen hos familien Nyman, 2. person

	2. pers. Singularis		2. pers. Pluralis				Totalt
	/dei/	/de:g/	/de:re/	/de:res/	/doke:r/	/dokers/	
Ingrid Nyman	-	19	-	-	4	1	24
Fredrik Nyman	-	13	-	-	4	2	19
Christian Nyman	-	14	-	-	10	-	24
Totalt	-	46	-	-	16	3	65

Tabell 4.12: Personlige pronomen hos familien Nyman, 3. person reflektiv

	/sei/	/se:g/	Totalt
Ingrid Nyman	-	8	8
Fredrik Nyman	-	4	4
Christian Nyman	-	5	5
Totalt	-	17	17

Av de personlige pronomenene er det stort sett de variantene som tilhører folkemålet som blir brukt hos familien Nyman. De sier for eksempel ikke /je:/ men /e:g/, og /de:g/ i stedet for /dæi/. En kan likevel merke seg at både Christian og Ingrid benytter seg av den høyere

talemålsvarianten /vi:/ en gang hver, mens de stort sett bruker varianten /me:/ som er knyttet til folkemålet. Christian bruker /vi:/ i en samtale med Ulriksen, en arbeider i hermetikkfabrikken til Nyman: /vi: (Hørsdal et al., 2018f, 38.05-38.07), og Ingrid bruker det i en samtale med Fredrik: *Til og med Arbeiderpartiet vil at vi ska gå inn i EF* (Hørsdal et al., 2018f, 12.08-12.12).

4.2.11 Variabel 1.11: Nektingsadverb hos familien Nyman

Tabell 4.13: Nektingsadverb hos familien Nyman

	/ike/ – /ke/	/içe/ – /çe/	Totalt
Ingrid Nyman	-	32	32
Fredrik Nyman	-	67	67
Christian Nyman	-	78	78
Totalt	-	177	177

Heller ikke nektingsadverbet /ike/ blir brukt hos familien Nyman. Det er heller folkemålsvarianten /içe/ som blir brukt av alle familiemedlemmene. Dette kan en se i tabellen over, der det ikke er registrert noen varianter av /ike/ og /ke/, mens det derimot er flere registrerte tilfeller av /içe/ og /çe/. Dette skulle en heller tenke at var omvendt, ettersom det er variantene /ike/ og /ke/ som tilhører det høyere talemålet. Et eksempel på dette er for eksempel når Fredrik sier: /at me: içe ansete fur tio/ (Hørsdal et al., 2018a, 17.00-17.03).

4.2.12 Variabel 1.12: Sammenfall mellom fonemene /ç/ og /ʃ/ hos familien Nyman

Tabell 4.14: Forekomster av fonemet /ç/ og /ʃ/ hos familien Nyman

	/ç/	/ʃ/	Totalt
Ingrid Nyman	3	35	38
Fredrik Nyman	81	1	82
Christian Nyman	-	94	94
Totalt	84	130	214

Ettersom sammenfallet mellom fonemene /ç/ og /ʃ/ er et relativt nytt språkfenomen, og ikke særlig omtalt i verken *Stavanger Bymål* eller artikkelen til Omdal, kan en gå ut ifra at karakterene i tv-serien mer eller mindre skal bruke fonemet /ç/ der det skal benyttes, slik som

i ordet /içe/. Ut ifra tabellen kan en derimot se at det kun er Fredrik Nyman som ikke har et sammenfall mellom fonemene, med unntak av et tilfelle i en samtale med Ingrid, der han sier: /e:g fjøpte garnoden kontant fra far din sit kunkørsbu/ (Hørsdal et al., 2018b, 20.29-20.32). Ingrid Nyman bruker på den andre siden fonemet /ç/ i tre tilfeller, mens hun bruker fonemet /f/ i 35 tilfeller. Christian Nyman er alene om å ikke benytte seg av /ç/ i det hele tatt, og har et gjennomført sammenfall mellom de to fonemene. Dette er altså et nyere trekk som skuespillerne Pia Tjelta og Amund Harboe viser igjen i karakterene sine. Et eksempel på sammenfall mellom fonemene er blant annet når Christian sier: /kur vil dø: at e:g ska føre de:g/ (Hørsdal et al., 2018e, 30.15-30.20).

4.2.13 Variabel 1.13: Svarabhaktivokal i adjektiv hos familien Nyman

Tabell 4.15: Svarabhaktivokal i adjektiv hos familien Nyman

	-	-e	Totalt
Ingrid Nyman	3	2	5
Fredrik Nyman	8	1	9
Christian Nyman	14	2	16
Totalt	25	5	30

Ifølge Omdal er også svarabhaktivokalen i adjektivet i maskulinum og femininum entall vanlig i det høyere talemålet, slik som i folkemålet (Omdal, 1967, s. 85). Han presiserer at det likevel var forekomster av adjektiv uten svarabhaktivokal, men dette var blant de som ønsket å snakke mer «korrekt». I nyere forskning, blant annet i undersøkelsen til Johannesen, kommer det derimot frem at svarabhaktivokalen er svekket blant de yngre informantene (Johannesen, 2020, s. 98). I Lykkeland er det 25 tilfeller der familien Nyman skulle hatt en svarabhaktivokal i adjektivet, mens det kun er fem tilfeller der vokalen faktisk forekommer. Når Ingrid sier: *Det e jo ein viktige dag for deg* (Hørsdal et al., 2018d, 13.50-13.55), kan en se at svarabhaktivokalen er til stede i adjektivet *viktig*. I motsetning til dette mangler den i adjektivet *flau* når Ingrid sier *Eg va bare flau* (Hørsdal et al., 2018d, 18.50-18.52).

4.2.14 Diverse leksikalske avvik

4.2.14.1 Adverb

Tabell 4.16: Variabel 1.14: Adverbet *først* hos familien Nyman

	<i>først</i>	<i>fust</i>	Totalt
Ingrid Nyman	2	-	2
Fredrik Nyman	-	3	3
Christian Nyman	-	1	1
Totalt	2	4	6

Ifølge språkprøven i Omdals artikkel skal en i det høyere talemål benytte seg av varianten *først* og ikke *fust* (Omdal, 1967, s. 98-99). I *Lykkeland* kan man blant annet se at både Fredrik Nyman og Christian Nyman hyppig bruker varianten *fust*: *Eh ka me å snakke me oss fust, Christian?* (Hørsdal et al., 2018c, 19.24-19.28), og *Han lurte åsså på om det va eg som fust kom å spurte om å selle eller om det va omvendt* (Hørsdal et al., 2018f, 39.58-40.03). På den andre siden benytter Ingrid Nyman seg kun av varianten *først* tilsvarende språkprøven for det høyere talemål i Omdals artikkel: *Å me e bortreist i pinsen, å di tre første ugene i juli, å første ugen i august* (Hørsdal et al., 2018f, 09.36-09.44).

Tabell 4.17: Variabel 1.15: Adverbet *ned* hos familien Nyman

	[ne:d]	[ne:ɸ]	Totalt
Ingrid Nyman	-	1	1
Fredrik Nyman	1	4	5
Christian Nyman	2	2	4
Totalt	3	7	10

Adverbet [ne:d] skal også, ifølge språkprøven i Omdals artikkel, benyttes i det høyere talemålet fremfor [ne:ɸ] (Omdal, 1967, s. 98-99). Det derimot flest forekomster av folkemålsvarianten [ne:ɸ] hos Ingrid og Fredrik Nyman, mens Christian Nyman bruker begge variantene like mye. Dette ser en både når Christian sier: [ɸu deg ne:d] (Hørsdal et al., 2018a, 34.12-34.14) og [ja, hɛ: e ne:ɸe] (Hørsdal et al., 2018c, 19.19-19.22).

Tabell 4.18: Variabel 1.16: Adverbet *da* hos familien Nyman

	<i>da</i>	<i>då</i>	Totalt
Ingrid Nyman	1	5	6
Fredrik Nyman	-	7	7
Christian Nyman	3	31	34
Totalt	4	43	47

Videre er skillet mellom variantene *da* og *då* også vist i språkprøven i artikkelen til Omdal. Varianten *da* blir brukt i det høyere talemålet, mens varianten *då* blir brukt i folkemålet. Hos familien Nyman er det også her flere tilfeller av folkemålsvarianten enn varianten som tilhører det høyere talemålet. Hos Ingrid Nyman er det nemlig kun ett tilfelle av varianten *da*, og fem tilfeller av varianten *då*. Eksempelvis: *Det e koselig alikevel da* (Hørsdal et al., 2018c, 42.00-42.05) og *Men då tar eg det åsså blir du med hjem te meg* (Hørsdal et al., 2018d, 19.16-19.20).

4.2.14.2 Preposisjoner

Tabell 4.19: Variabel 1.17: Preposisjonen *til* hos familien Nyman

	<i>til</i>	<i>te</i>	Totalt
Ingrid Nyman	3	30	33
Fredrik Nyman	3	38	41
Christian Nyman	6	43	49
Totalt	12	111	123

Ellers kan en også finne avvik fra Omdals språkprøve i preposisjonen *til*. Det høyere talemål skiller seg nemlig fra folkemålet ved å bruke varianten *til* i stedet for *te* (Omdal, 1967, s. 98-99). Både Ingrid, Fredrik og Christian Nyman bruker både *til* og *te*. Dette ser en blant annet hos Christian Nyman der han sier: *Du blir med te Garnodden, du blir med far te England (...)* og *du e til og med grei mot mor* (Hørsdal et al., 2018c, 14.08-14.18). I denne replikken blir nemlig både varianten *te*, som gjerne var typisk for folkemålet, og varianten *til* brukt.

Tabell 4.20: Variabel 1.18: Preposisjonen *over* hos familien Nyman

	<i>over</i>	<i>øve</i>	Totalt
Ingrid Nyman	2	-	2
Fredrik Nyman	5	1	6
Christian Nyman	2	7	9
Totalt	9	8	17

Lignende tilfeller finner en også med variantene *over* og *øve*. Dette er også en preposisjon som, ifølge språkprøven i Omdals artikkel, er ulik fra det høyere talemålet og folkemålet. Med disse variantene er det derimot Christian og Fredrik Nyman som benytter seg av både folkemålsvarianten *øve* og den høyere talemålsvarianten *over*. Et eksempel på dette er når Fredrik Nyman sier: *Nei, me vente litt til. Kanskje det går over* (Hørsdal et al., 2018b, 25.11-25.15) og: *Eg vil ha ein oversikt øve ka me eie* (Hørsdal et al., 2018b, 16.39-16.45). Ingrid Nyman er derimot mer konsekvent, og benytter seg av varianten *over*.

Tabell 4.21: Variabel 1.19: Preposisjonen *i morgen* hos familien Nyman

	<i>I måren</i>	<i>I mårå</i>	Totalt
Ingrid Nyman	3	-	3
Fredrik Nyman	-	1	1
Christian Nyman	3	1	4
Totalt	6	2	8

Den siste preposisjonen det er verdt å merke seg er *i morgen*. Ingrid Nyman bruker den høyere talemålsvarianten *i måren*, mens Fredrik Nyman benytter seg av folkemålsvarianten *i mårå*. Christian befinner seg imellom både Ingrid og Fredrik, og benytter seg av begge variantene. Ingrid sier blant annet: *I måren e det ett nytt ord* (Hørsdal et al., 2018e, 38.05-38.08), mens Fredrik sier: *Et møte i banken i mårå* (Hørsdal et al., 2018c, 30.47-30.50).

4.2.14.3 Variabel 1.20: /sjl/ for /sl/ hos Fredrik Nyman

To ganger i løpet av *Lykkeland* kan vi høre Fredrik Nyman ha en bakre uttale av [sl]. Dette finner en i episode 2 der han sier: [so me flepø o avfedigø fulk] (Hørsdal et al., 2018b, 20.10-20.12) og i episode 3 der han sier [fluta me fisk?] (Hørsdal et al., 2018c, 26.24-26.27). Dette

er et målmerke som ikke finnes i stavangerdialekten, men heller i øst-norske og nord-norske dialekter.

4.2.14.4 Variabel 1.21: *k* for *hv* hos familien Nyman

Ifølge Berntsen & Larsen blir *h* foran *v* til *k*, slik som i for eksempel ordet *hvit* som blir til *kvit*. Det samme gjelder for pronomer og pronominale adverb, men disse mister også *v*, slik som i ordet *hvem* og *kem* (Berntsen & Larsen, 1925, s. 199). Omdal nevner ikke dette i sin artikkel, og en kan derfor gå ut ifra at også det høyere talemålet hadde disse variantene. Ingrid Nyman sier likevel *hva* i stedet for *ka* en gang: *Hæ, hva?* (Hørsdal et al., 2018d, 32.24-32.27). Dette ser en også i ordet *hver* der både Fredrik Nyman og Ingrid Nyman bruker varianten *hver* i stedet for *kver* to ganger: *En flaske i hver kurv* (Hørsdal et al., 2018b, 24.45-24.47). Christian bruker kun varianten *kver* og Fredrik benytter seg også av denne en gang: *At dåkke kjenne kverandre* (Hørsdal et al., 2018h, 27.08-27.14). Ettersom verken Omdal eller Berntsen & Larsen ikke kommenterer dette som noe særegent for det høyere talemålet, kan en tenke seg at bruken av *v* i stedet for *k* er et nyere fenomen.

4.2.14.5 Variabel 1.22: *någe* eller *noe* hos familien Nyman

Det er heller ikke nevnt noen ulikhet mellom folkemålet og det høyere talemålet når det kommer til variabelen *noe*. En kan derfor ta utgangspunkt i at både folkemålet og det høyere talemålet benyttet seg av varianten *någe* slik det er fremstilt i *Stavanger Bymål* (Berntsen & Larsen, 1925, s. 276). I tv-serien kan en likevel se at både Fredrik og Christian Nyman både benytter seg av varianten *noe* og *någe*, mens Ingrid Nyman konsekvent bruker varianten *noe*. Christian Nyman sier for eksempel: *Någen må jo passe på* og *Men me har ikkje noen avtale med de* (Hørsdal et al., 2018g, 39.46-39.53, Hørsdal et al., 2018h, 40.02-40.06). Ettersom varianten *noe* ikke er særlig omtalt i verken artikkelen til Omdal eller *Stavanger Bymål*, kan en altså tenke seg at dette også er et nyere fenomen.

4.3 Resultatene fra talemålsundersøkelsen av folkemålet i Lykkeland

I motsetning til familien Nyman er familien Thorstensen tilknyttet arbeiderklassen og representerer blant annet også bedehusmiljøet i Stavanger. En vil derfor forvente at familien Thorstensen, og da særlig Randi Thorstensen, har et talemål tilnærmet likt det som blir fremstilt i *Stavanger Bymål*. Toril kan en derimot forvente at vil akkomodere til det høyere talemålet i tilfeller der hun er hjemme hos familien Nyman, og beholde bymålet i

bedehussituasjoner, rundt venner og med familien sin. Variablene vil også her bli presentert i tabeller, med unntak av der det er svært få registrerte tilfeller.

4.3.1 Variabel 2.1: Stemte og ustemte plosiver etter lang vokal hos familien Thorstensen

Tabell 4.22: Bruken av stemte og ustemte plosiver etter lang vokal blant familien Thorstensen

	Stemte plosiver, <i>b, d, g</i>	Ustemte plosiver, <i>p, t, k</i>	Totalt
Toril Thorstensen	19	6	25
Randi Thorstensen	9	1	10
Totalt	28	7	35

Den utstrakte bruken av stemte plosiver i forhold til de ustemte plosivene skiller seg klart fra Familien Nyman. Hos familien Thorstensen er det nemlig totalt 28 stemte plosiver og 7 ustemte plosiver etter lang vokal. Som nevnt tidligere tilhører bymålet i Stavanger «den bløte kyststripe», og det høyere antallet stemte plosiver hos familien Thorstensen samsvarer godt med dette. Et eksempel på stemte plosiver finner en i episode 8 når Randi sier: *Menigheden Toril, dåkk va jo så unge begge to, åsså e det jo snakk om et lide barn* (Hørsdal et al., 2018h, 33.42-33.55). På den andre siden har en likevel noen forekomster av ustemte plosiver, som for eksempel i episode 2 når Toril ber: «*Kjære Gud, takk for maten som står på bordet*» (Hørsdal et al., 2018b, 00.27-00.31). Her ville en nok heller forventet at Toril sa *maden* i stedet for *maten*.

4.3.2 Variabel 2.2: Monoftonger og diftonger hos familien Thorstensen

Tabell 4.23: Bruken av monoftonger og diftonger hos familien Thorstensen

	Monoftonger	Diftonger	Totalt
Toril Thorstensen	1	28	29
Randi Thorstensen	2	7	9
Totalt	3	35	38

Ifølge Pedersen & Sandvik er det ikke bare de stemte plosivene som preger folkemålet i Stavanger, men også diftongbruken (Berntsen & Larsen, 1978, s. VIII). Dette vises igjen i resultatene til familien Thorstensen, men en finner også her avvik der det blir brukt

monoftonger. Eksempler på monoftonger er blant annet når Toril sier: *Du e en snill mann, du har god jobb og fint hus* (Hørsdal et al., 2018g, 28.38-28.41) og når Randi sier: *«Det handle om en, en mann som blei latterliggjort foran adle han kjente»* (Hørsdal et al., 2018g, 06.04-06.09). I begge disse tilfellene er det ordet *en* i stedet for *ein*.

4.3.3 Variabel 2.3: Presens partisipp av verb hos familien Thorstensen

Tabell 4.24: Bruken av endingen *-ene* og *-enes* eller *-ane* og *-anes* i presens partisipp av verb hos familien Thorstensen

	<i>-ene / -enes</i>	<i>-ane / -anes</i>	Totalt
Toril Thorstensen	1	-	1
Randi Thorstensen	-	1	1
Totalt	1	1	2

Til tross for at det i serien ikke forekommer særlig med tilfeller av presens partisipp av verb hos familien Thorstensen, kan de tilfellene som forekommer likevel gi oss et lite innblikk i talemålet. I folkemålet er det nemlig endingene *-ane* og *-anes* en forventer, og dette finner en hos Randi når hun sier: *Ikkje någe opprivane snakk* (Hørsdal et al., 2018a, 38.08-38.11). På den andre siden har en Toril som bruker endelsene *-ene* og *-enes*, som samsvarer med det høyere talemålet. Dette forekommer når Toril sier: *Det e sje akkorat någen så vil ha ein mor me ein unge boenes* (Hørsdal et al., 2018c, 07.01-07.07).

4.3.4 Variabel 2.4: Bøyningen av a-verb hos familien Thorstensen

Ettersom både Omdal og Berntsen & Larsen deler bøyningen av verb inn i a- og e-verb gjøres det likt i denne undersøkelsen.

Tabell 4.25: Bøyningen av svake a-verb hos familien Thorstensen

Endelse	Presens		Preteritum			Supinum			Totalt
	<i>-e</i>	<i>-er</i>	<i>-e</i>	<i>-et</i>	<i>-a</i>	<i>-e</i>	<i>-et</i>	<i>-a</i>	
Toril Thorstensen	11	-	-	-	-	-	-	4	15
Randi Thorstensen	8	-	-	-	-	-	-	2	10
Totalt	19	-	-	-	-	-	-	6	25

Det første en kan merke seg er endelsen i presens hos familien Thorstensen, nemlig *-e*. Ifølge Berntsen & Larsen har nemlig verbene i folkemålet *-e* i endelsen av presens, og resultatene

samsvarer godt med dette (Berntsen & Larsen, 1925, s. 298). En kan også legge merke til at både Randi og Toril benytter seg av endelsen *-a* i supinum, som også er et trekk ved folkemålet. Et eksempel på dette når Toril sier til Christian at: *Di sa det va han så isje hadde sjekka udstyre* (Hørsdal et al., 2018d, 42.44-42.46).

I tillegg til dette har en to tilfeller hos Randi, og ett tilfelle hos Toril, der et *a*-verb bøyes som et *e*-verb, noe som er vanlig i folkemålet i Stavanger. I folkemålet i Stavanger bøyes nemlig de fleste *a*-verb som *e*-verb, med noen unntak. Dette ser en blant annet i preteritum der en får endelsen *-te* i stedet for *-a*. Et eksempel på dette er når Randi sier: *Eg snakke med Bengt eg, i forrige uga* (Hørsdal et al., 2018g, 05.36-05.39). Her ser en at Randi sier *snakke* i stedet for *snakka*.

4.3.5 Variabel 2.5: Bøyning av verbet *å skulle* hos familien Thorstensen

Som nevnt tidligere skal verbet *å skulle* på folkemålet i Stavanger bøyes som *sko* i preteritum. Hos familien Thorstensen er dette verbet funnet syv ganger, seks av dem hos Toril, og det er hos henne bøyd i samsvar med *Stavanger Bymål*, altså som *sko*: *Eg sko kje ha løpt du på den måden* (Hørsdal et al., 2018g, 00.40-00.42). Hos Randi Thorstensen forekommer dette verbet en gang, og da har varianten *sku* blitt brukt: *At me kanskje sku få te et møte* (Hørsdal et al., 2018h, 33.12-33.17). Randi benytter seg altså ikke av en variant som samsvarer med folkemålet i Stavanger, og det kan derfor tyde på at hennes variant, *sku*, er et nyere fenomen.

4.3.6 Variabel 2.6: Bøyningen av verbet *å gi* og *å gå* hos familien Thorstensen

Videre har en også noen avvik når det kommer til verbene *å gi* og *å gå* hos familien Thorstensen. I utgangspunktet skal både Randi og Toril benytte seg av varianten */je:/* og ikke */ji:/* av variabelen *å gi*. I tillegg til dette skal *å gå* også bøyes med */e/* i preteritum, altså */jek/*. I serien er det blitt gjort noen funn av at Randi bruker noen av de to verbene, mens Toril bruker verbet *å gi* en gang og verbet *å gå* tre ganger. Noe å merke seg her er definitivt at Toril ikke benytter seg av folkemålsvariantene */je:/* og */jek/*, men variantene */ji:/* og */jik/*. Eksempler på dette har en når Toril sier: */de jik ife/* og */han prøvde o ji: me:g penger/* (Hørsdal et al., 2018c, 06.20-06.23, Hørsdal et al., 2018a, 24.29-24.31). Her har Toril altså et avvik fra folkemålet, ettersom hun bruker en variant som er mer knyttet til det høyere talemålet.

4.3.7 Variabel 2.7: Infinitivsmorfemet hos familien Thorstensen

Tabell 4.26: Infinitivsmorfemet hos familien Thorstensen

	<i>-e</i>	<i>-a</i>	Totalt
Toril Thorstensen	2	15	17
Randi Thorstensen	3	6	9
Totalt	5	21	26

Totalt benytter Toril og Randi seg av endelsen *-a* 21 ganger, men de benytter seg også av endelsen *-e* fem ganger. Et eksempel er blant annet når Toril sier: *Eg kunne sje heilt styre meg, og nå angre eg heilt forferdelig* (Hørsdal et al., 2018a, 24.55-24.59). Denne e-endelsen står i kontrast til det tradisjonelle folkemålet, der en heller ville sagt *styra* fremfor *styre*. På den andre siden ville det muligens være troverdig om Toril varierte registeret sitt i samvær med familien Nyman, men også sammen med denne familien benytter Toril seg i størst grad av a-endelsen. Det vil altså si at Toril ikke varierer registeret sitt ut ifra hvem hun er sammen med, og hvilken situasjon hun befinner seg i, da ville hun nemlig benyttet seg av e-infinitiv rundt familien Nyman.

4.3.8 Variabel 2.8: Bøyningen av substantiv hos familien Thorstensen

Tabell 4.27: Bøyningen av maskulinum, flertall hos familien Thorstensen

	Ub. Flertall		B. flertall		Totalt
	<i>-ar</i>	<i>-er</i>	<i>-ane</i>	<i>-ene</i>	
Toril Thorstensen	-	4	1	3	8
Randi Thorstensen	-	1	1	1	3
Totalt	-	5	2	4	11

Tabell 4.28: Bøyningen av femininum, entall hos familien Thorstensen

	Ub. Entall		B. entall		Totalt
	<i>-a</i>	<i>-e</i>	<i>-å</i>	<i>-en</i>	
Toril Thorstensen	2	-	1	2	5
Randi Thorstensen	2	-	-	-	2
Totalt	2	-	1	2	7

Ser en videre på bøyningsformen av substantiv er dette mindre konsekvent hos både Toril og Randi. For det første sier Randi både *omstendighedene* og *omstendighedane* under en samtale med Toril i episode 8 (Hørsdal et al., 2018h, 33.20-34.10). Dette viser at hun ikke er konsekvent i om det skal bøyes som maskulinum eller femininum. Ellers ser en også at det er flere forekomster av en endelse med *-en* i bestemt form entall i femininum hos Toril. Dette er i motsetning til folkemålets tradisjonelle *å*-endelse. Et eksempel på dette er blant annet når Toril sier: *Nei, moren din har tatt an me seg på lunsj på Atlantic* (Hørsdal et al., 2018d, 08.50-08.54). På tradisjonelt folkemål ville altså Toril heller ha sagt *mor' di* snarere enn *moren din*. Om en ser på bøyningen av maskulinum skiller denne seg også noe fra folkemålet, ettersom verken Toril eller Randi benytter seg av den ubestemte flertallsendelsen *-ar* men heller *-er*. I tillegg til dette forekommer det en gang at Toril har endelsen *-e* i ubestemt form flertall i hankjønnsordet *blomst*: *Me blomste fra Nyman* (Hørsdal et al., 2018a, 41.00-41.05). Toril har dessuten flere bestemte flertallsendelser på *-ene* enn *-ane*, som også skiller seg fra folkemålet. Dette kan en blant annet se når Toril sier: *Koffer e disse delegatene så viktige* (Hørsdal et al., 2018g, 14.50-14.53). På folkemålet ville nemlig en korrekt bøyning av hankjønnsordet delegat være *delegatane*.

4.3.9 Variabel 2.9: Personlige pronomener hos familien Thorstensen

Når det kommer til personlige pronomener er disse i stor grad like hos familien Thorstensen som i *Stavanger Bymål*. Det er likevel noe ulikt når det kommer til 2. person pluralis. Her benytter nemlig både Toril og Randi seg av formen /dok/, mens det i *Stavanger Bymål* er fremstilt som formen /doker/. Toril bruker i tillegg til /dok/ også formen /doke/ to ganger, og /doker/ en gang. I episode 7 sier Toril blant annet: /eg savne doke/ (Hørsdal et al., 2018g, 05.20-05.22). Randi på den andre siden bruker kun formen /dok/, og benytter seg av denne to ganger.

4.3.10 Variabel 2.10: Sammenfallet mellom fonemene /f/ og /ç/ hos familien Thorstensen

Som nevnt tidligere er sammenfallet mellom fonemene /f/ og /ç/ et nyere fenomen, og en kan derfor forvente at både Toril og Randi benytter seg av fonemet /ç/. Til tross for dette har en ingen tilfeller der Toril bruker fonemet /ç/, hun benytter seg nemlig konsekvent av fonemet /f/. Et eksempel på dette har en når Toril sier: [ʃæ:ɐe gʊ:d] i stedet for [çæ:ɐe gʊ:d] (Hørsdal et al., 2018b, 00.27-00.31). Randi bruker derimot både fonemet /f/ og /ç/. Et eksempel der

Randi bruker /ç/-fonemet er når hun sier: [de viste e:g içə], og et eksempel når hun benytter seg av /ʃ/-fonemet er når hun sier: [iʃə no:ge upvivanə snak] (Hørsdal et al., 2018e, 37.46-37.51, Hørsdal et al., 2018a, 38.08-38.10).

4.3.11 Variabel 2.11: Svarabhaktivokal hos familien Thorstensen

Hos familien Thorstensen finner en fire tilfeller der Toril skulle hatt en svarabhaktivokal i adjektivet, og ingen tilfeller der hun faktisk bruker det. Randi på den andre siden har tre tilfeller av svarabhaktivokal, og ingen tilfeller der det mangler. Eksempler på dette ser en for eksempel når Toril sier: *Du e en snill mann* i stedet for *Du e en snille mann* (Hørsdal et al., 2018g, 28.38-28.41). Et eksempel der Randi benytter seg av svarabhaktivokalen er blant annet når hun sier: *Då ville hu bare vært uhøflige* (Hørsdal et al., 2018a, 31.42-31.49). Her ser en nemlig svarabhaktivokalen etter ordet *uhøflig*.

4.3.12 Variabel 2.12: Segmentering hos familien Thorstensen

Randi skiller seg fra både Toril og familien Nyman ettersom hun blant annet har segmentering fra *ll* til *dl*. Dette ser en i ordet *alle* når hun sier: *En mann som blei latterliggjort foran adle han kjente* (Hørsdal et al., 2018g, 06.04-06.09). Toril, på den andre siden, sier *alle* slik som for eksempel: *Shell har stengt leidekontoret, alle drar* (Hørsdal et al., 2018h, 24.22-24.25). Ifølge Gabrielsen var segmentering i stavangerdialekten sterkt redusert allerede på 1980-tallet.

4.3.13 Diverse leksikalske avvik hos familien Thorstensen

4.2.13.1 Variabel 2.13: någe eller noe hos familien Thorstensen

Som nevnt tidligere er det varianten *någe* som er vanlig i folkemålet i Stavanger. Dette er en variant som både Toril og Randi nesten helt konsekvent benytter seg av, med unntak av ett tilfelle der Toril sier *noe*: *Foreldre e noe dritt* (Hørsdal et al., 2018f, 07.37-07.40). Ellers bruker de den varianten som tilhører folkemålet, og dette ser en for eksempel når Randi sier: *Då har eg besøkt han någen ganger* (Hørsdal et al., 2018g, 04.50-04.57).

5. Drøfting

Kapittel 4 viser at talemålet i *Lykkeland* ikke er likt det talemålet som var i Stavanger på 1960- og 1970-tallet. I dette kapitlet skal jeg videre drøfte de funnene som er blitt presentert i kapittel 4, og knytte det nærmere opp til stavangerdialekten på 2010-tallet. Selv om talemålet ikke samsvarer med tiden *Lykkeland* representerer, kan en likevel se nærmere på om serieskaperne har lagt opp til at noen av karakterene skal akkomodere i bestemte situasjoner. Det vil derfor være naturlig å se på akkomodasjonsteorien og de karakterene dette gjelder først, og deretter knytte dette videre opp til stavangerdialekten på 2010-tallet.

5.1 Snakker noen av karakterene situasjonsbestemt?

Ettersom Omdal nevner at yngre menn gjerne akkomoderer i samtale med kompisene sine, vil en forvente at Christian Nyman akkomoderer mot folkemålet utenfor samtaler med familien. Toril Thorstensen på den andre siden arbeider som tjenestepike hos familien Nyman, og når hun er i huset til Nyman vil det derfor ikke være utenkelig at hun akkomoderer mot det høyere talemålet. Man kan altså forvente at begge karakterene konvergerer i samtale med de nevnte personene, for å skape en mindre avstand fra seg selv og dem de snakker med. I tillegg til dette har en Fredrik Nyman, som en gjerne kan tenke seg at enten konvergerer eller divergerer i samtale med sine ansatte.

Først kan en ta for seg Christian Nyman, som man skulle tro konvergerer i samtale med vennene sine. Av de språklige variablene som er blitt undersøkt er det 12 av disse som ikke samsvarer helt med det høyere talemålet, og spørsmålet blir derfor om folkemålsvariantene forekommer i samtale med vennene hans, eller om disse også oppstår innenfor familien Nymans fire vegger. For å se om Christian Nyman konvergerer i samtale med vennene sine, vil det være naturlig å se på de variablene der det forekommer både varianter tilhørende det høyere talemålet og varianter tilhørende folkemålet. Ved å gjøre dette kan en se på ulikheter og likheter ved talemålet han har hjemme og blant vennene sine. Dette gjelder Variabel 1.3, 1.8, og 1.18.

I alle de nevnte variablene ovenfor forekommer folkemålsvariantene ikke bare når Christian snakker med vennene sine, men også hjemme hos familien sin, og de variantene som hører til det høyere talemålet oppstår også utenfor hjemmet blant vennene. I Variabel 1.3:

Monoftonger og diftonger har han blant annet 12 diftonger i samtale med familien sin, og

ingen monoftonger. De fire registrerte monoftongene forekommer i samtale med vennene sine. Verdt å merke seg er også Variabel 1.18: Preposisjonen *over*, der Christian bruker varianten *over* som hører til det høyere talemålet kun i en samtale med vennen sin, Martin. En kan også se nærmere på Variabel 1.8: Infinitivsmorfemet, der e-infinitiv forekommer hele 37 ganger i samtale med vennene hans, mens a-infinitiv kun er registrert 3 ganger i samtale med vennene sine. Ut ifra dette kan en altså trekke konklusjonen om at Christian Nyman ikke akkomoderer i samtaler med vennene sine, slik han i utgangspunktet skulle gjort.

Videre kan en se på Toril Thorstensen, som man kan tenke seg at vil konvergere mot det høyere talemålet når hun er hjemme hos familien Nyman. Hos Toril Thorstensen er det fem variabler som ikke samsvarer helt med folkemålet, og som innehar varianter fra det høyere talemålet, dette er Variabel 2.2, 2.3, 2.6, 2.7 og 2.8. Som nevnt i kapittel 4.3.2 forekommer det en monoftong hos Toril, der det egentlig skulle vært en diftong. Dette er i episode 7 når hun i en samtale med Bengt sier: *Du e en snill mann* i stedet for *du e ein snill mann*, denne monoftongen dukker altså ikke opp sammen med familien Nyman (Hørsdal et al., 2018g, 28.38-28.41). I Variabel 2.3: Presens partisipp av verb er det også kun blitt registrert ett tilfelle, dette av endelsen *-ene* i presens partisipp av verb. Denne endelsen forekommer heller ikke hos familien Nyman, men i en samtale med Ulrichsen på Nymans rederier. I tillegg til dette ser en tilsvarende tendenser i Variabel 2.6: Bøyningen av verbet *å gi* og *å gå*, der Toril Thorstensen kun benytter seg av varianter tilhørende det høyere talemålet, men disse dukker også opp utenfor hjemmet til familien Nyman. Dette kan en eksempelvis se når hun i episode 1 sier: */han prøvde o ji me:g penger/* i en samtale med sin egen far (Hørsdal et al., 2018a, 24.27-24.31). Videre har en Variabel 2.7: Infinitivsmorfemet, og som nevnt i 4.3.7 ser en også i denne variabelen at både infinitivsmorfemet *-e* og *-a* forekommer hos familien Nyman, og ellers i samtaler Toril deltar i.

Når det kommer til substantiv og bøyningen av disse, ser det heller ikke ut til at Toril akkomoderer mot det høyere talemålet hjemme hos familien Nyman. Det eneste registrerte tilfellet av *-ane* i bestemt form flertall av maskuline substantiv skjer i samtale med kunder på Esso Motorhotel i episode 7 (Hørsdal et al., 2018g, 23.40-23.55). Mens endelsen *-ene* blant annet forekommer når hun snakker med Ulrichsen i episode 3, der hun sier *hyblene* i stedet for *hyblane* (Hørsdal et al., 2018c, 06.54-07.02). Endelsen *-å* av bestemt form entall femininum skjer i en samtale med Christian der hun sier *kirkå* i episode 7 (Hørsdal et al., 2018g, 36.38-36.42). Endelsen *-en* oppstår også i samtale med Christian der hun sier *moren* i

stedet for *morå* i episode 4 (Hørsdal et al., 2018d, 08.49-08.53). Hvilken endelse Toril velger i bøyningen av substantiv ser altså ikke ut til å være preget av hvem hun snakker med, og en kan også hos henne konkludere med at hun ikke akkomoderer når hun snakker med familien Nyman.

I tillegg til Christian Nyman og Toril Thorstensen, er det interessant å se nærmere på Fredrik Nyman, og om han konvergerer mot folkemålet i samtale med sine ansatte. Ut ifra Variabel 1.9: Bøyningen av substantiv, kan det virke som Fredrik Nyman konvergerer, ettersom han i bestemt form flertall av maskuline substantiv benytter seg av endelsen *-ane* en gang. Denne endelsen oppstår i en tale til sine arbeidere på rederiet, i episode 1 der han sier: *Eg kjenne ongame dåkkers* (Hørsdal et al., 2018b, 15.50-15.54). Ellers bruker han endelsen *-ene* 11 ganger, men også denne endelsen forekommer i samtale med noen av arbeiderne allerede i episode 3, der han sier *supplybåtene* (Hørsdal et al., 2018c, 30.05-30.12). Hadde han ville konvergert mot talemålet til arbeiderne sine ville han i stedet sagt *supplybådane*.

Ut ifra de tilfellene som er blitt registrert hos Christian Nyman og Toril Thorstensen, ser det ikke ut til at de akkomoderer slik en gjerne kunne tenke seg at de ville. Begge karakterene ser nemlig ut til å bruke ulike varianter helt tilfeldig av hvem de fører en samtale med, og hvilken situasjon de befinner seg i. Fredrik Nyman ser heller ikke til å akkomodere mot folkemålet når han snakker med sine ansatte, og det fremstår også noe tilfeldig hos han hvilke varianter han benytter seg av. Dette viser altså til at serieskaperne ikke bevisst har gått inn for at de ulike karakterene skal akkomodere i ulike situasjoner, og at det muligvis heller henger sammen med stavangerdialekten slik den var på 2010-tallet.

5.2 Språkutviklingen i Stavanger

Det ser ikke ut til at serieskaperne har hatt noen som helst form for kontroll over talemålet til skuespillerne i *Lykkeland*, og sammenligner en talemålet med slik det skulle vært på 1960- og 1970-tallet, fremstår det som noe kaotisk. Ser en derimot på talemålet i *Lykkeland* i lys av nyere forskning av stavangerdialekten på 2010-tallet, blir det mer oversiktlig. En skal likevel merke seg manus som en implisitt variabel, det er nemlig ikke utenkelig at skuespillerne også har blitt påvirket av dette. Aasen og Johannesens avhandlinger vil blant annet være sentrale for dette delkapitlet.

Aasen påpeker blant annet at:

«Men eg trur at Stbm. vil vere den dominerande sosiolekten òg i framtida. Rett nok vil det i varieteteten kanskje vere mindre bruk av lokale drag, som vert erstatta med meir regionale former»

Aasen, 2011, s. 112

Her kan en se at Aasen trekker inn de regionale formene som en endringstendens i stavangerdialekten. Hun presiserer også senere i avhandlingen at Bergen ser ut til å være regionssenteret for endringstendenser også i Stavanger:

«Det kan sjå ut til at det er ytre faktorar som verkar inn på dialekten i Stavanger. Det kan sjå ut til at endringa er eit resultat av ein regionaliseringstendens, der Bergen er regionssenter på Vestlandet»

Aasen, 2011, s. 160

Johannessen stiller seg derimot mer kritisk til dette, og ser heller endringstendensene i Stavanger som en påvirkning fra en «mental» standard (Johannessen, 2020, s. 106). Allerede her kan en møte på «det isomorfske crux» der Aasen setter bymålsformene i regionssenteret Bergen som en påvirkningsfaktor, mens Johannessen setter en overregional norm, «standardtalemålet», som en påvirkningsfaktor. Begge disse konklusjonene er i og for seg rett, ettersom en møter på et formsammenfall og en kan ikke konkludere med opphavet til endringstendensene uten å få mer innsikt i den sosiale evalueringen til hver språkbruker (Hårstad, 2009, 141). «Det isomorfske crux» vil også i min avhandling oppstå når en skal se på stavangerdialekten på 2010-tallet. I løpet av resultatkapitlet har jeg tatt for meg folkemålet og det høyere talemålet i Stavanger på 1960- og 1970-tallet, og en kan ut ifra resultatene se at det i noen tilfeller forekommer likheter mellom det talemålet skuespillerne har i sin rolle og det høyere talemålet. Spørsmålet blir derfor om de standardnære formene, altså de trekkene som samsvarer med det høyere talemålet og stavangerdialekten på 2010-tallet, egentlig er en arv fra det høyere talemålet, eller en helt annen påvirkningsfaktor, altså en overregional norm, eller «standardtalemålet» som Hårstad kaller det (Hårstad, 2009, s.138).

I undersøkelsene til både Aasen og Johannessen har de delt inn informantene etter alder, og det vil derfor være naturlig å få plassert skuespillerne inn i omtrent de samme kategoriene. Per

Kjerstad faller derimot litt utenfor, ettersom han til vanlig har et nordnorsk talemål, og vil derfor bli sett litt på for seg selv. I tillegg til dette kan man, gjennom hele drøftingskapitlet, ha den implisitte variabelen, nemlig manus, i bakhodet som en påvirkende faktor.

I Aasens informantutvalg er de middelaldrende informantene mellom 38 og 53 år. Her er Laila Goody innenfor som 39 år på det daværende tidspunktet, mens Pia Tjelta var 33 år. Begge disse karakterene kan likevel sammenlignes litt med de resultatene Aasen har fått innenfor denne kategorien. Når det kommer til Johannessens informantutvalg er de voksne informantene mellom 40 og 55 år. Her faller både Goody og Tjelta inn i alderskategorien på henholdsvis 49 og 43 år i 2020. Både Aasen og Johannessen har også valgt informanter ut ifra at de har hatt en oppvekst i Stavanger, her faller Tjelta litt utenfor ettersom hun er oppvokst i nabokommunen Sola. Det kan også tas i betraktning at både Goody og Tjelta de siste årene har bodd i Oslo, og talemålet deres kan ha blitt påvirket noe av dette.

Videre har en de yngre informantene hos både Aasen og Johannessen. Både Amund Harboe og Malene Wadel var 13 år når Aasen utførte sin undersøkelse i 2010, og faller omtrent inn under hennes yngste informantgruppe som var mellom 14 og 16 år. I Johannessens undersøkelse var de yngste informantene mellom 15 og 16 år, og i 2020 var både Harboe og Wadel 23 år, og var derfor noe eldre enn Johannessens informanter. Wadel er i tillegg fra Ålgård, et stykke utenfor Stavanger, som kan være med på at hun skiller seg mer fra undersøkelsene enn Harboe som er oppvokst i Stavanger.

5.2.1 Språklige variabler det er blitt forsket på tidligere

I denne oppgaven er det både blitt undersøkt variabler som Aasen eller Johannessen har forsket på, men også noen variabler som ikke er undersøkt i nyere tid. Først kan en derfor se på de variablene som er blitt forsket på i Aasen eller Johannessens undersøkelser. Dette gjelder Variabel 1.1 og 2.1: Stemte og ustemte plosiver etter lang vokal, 1.8 og 2.7: Infinitivsmorfemet, 1.9 og 2.8: Bøyningen av substantiv, 1.10: Personlige pronomen, 1.11: Nektingsadverb, 1.12 og 2.10: Sammenfall mellom fonemene /ç/ og /ʃ/, og 1.13 og 2.11: Svarabhaktivokal i adjektiv, samt 2.12: Segmentering.

5.2.1.1 Variabel 1.1 og 2.1: Stemte og ustemte plosiver etter lang vokal

Den variabelen en først kan legge merke til er Variabel 1.1 og 2.1: Stemte og ustemte plosiver etter lang vokal. Hos de middelaldrende skuespillerne, altså Goody og Tjelta, er det et lite skille. Tjelta benytter seg nemlig av 21 stemte og 31 ustemte plosiver etter lang vokal, mens Goody har ni tilfeller av stemte og ett tilfelle av ustemte plosiver. Ifølge Aasen er det en bruksprosent på 77 av stemte plosiver blant de middelaldrende informantene, mens det i Johannessens undersøkelse er registrert en bruksprosent på 88 (Aasen, 2011, s. 75, Johannessen, 2020, s. 87). Goody samsvarer godt med resultatene til Aasen og Johannessen, der hun i de fleste tilfeller benytter seg av stemte plosiver etter lang vokal. Tjelta på den andre siden har en høyere frekvens av ustemte plosiver, men dette kan selvsagt henge sammen med at Tjelta er noe yngre enn Goody, eller at hun i større grad har en standardpåvirkning av talemålet sitt.

Ser en på de yngre skuespillerne, har Amund Harboe fire tilfeller av stemte plosiver mot 44 ustemte, det utgjør 8,33% stemte plosiver mot 91,67% ustemte, mens Malene Wadel har flest tilfeller av stemte plosiver, med 19 registrerte tilfeller, mot seks registrerte tilfeller av ustemte plosiver. I både Aasens og Johannessens undersøkelser kan en se at bruksprosenten blant de yngre informantene ligger på om lag 50 når det kommer til ustemte og stemte plosiver (Aasen, 2011, s. 75, Johannessen, 2020, s. 87). Johannessen peker dessuten på at bruksprosenten av ustemte plosiver ligger på 60 blant guttene på Kannik, og dette kan være med på å forklare hvorfor Harboe har et høyt antall ustemte plosiver. Wadel har derimot et høyere antall stemte plosiver, og ser en på resultatene til Johannessen er også de stemte plosivene i flertall blant de yngre informantene på Lunde skole (Johannessen, 2020, s. 86). Wadel er likevel fra Ålgård, og den markante forskjellen mellom talemålet hennes og Harboes kan også knyttes til dette. En kan nemlig tenke seg at de ustemte plosivene gjerne ikke har hatt samme ekspansjon i Ålgård som i Stavanger.

Per Kjerstad har, i motsetning til stavangerdialekten, ikke stemte plosiver i sitt opprinnelige talemål. Det er likevel blitt registrert 14 stemte plosiver og 30 ustemte plosiver etter lang vokal. Kjerstad har selv uttalt at det er hans egne barn som har vært med på å lære han stavangerdialekten, og tar man utgangspunkt i dette, samsvarer det med resultatene til Johannessen og Aasen. Både Aasen og Johannessen er nemlig samstemte om at de stemte plosivene er på retur (Aasen, 2011, s. 97, Johannessen, 2020, s. 98). Hos Kjerstad er det likevel en mulighet for at de ustemte plosivene forekommer på grunn av hans eget talemål.

5.2.1.2 Variabel 1.8 og 2.7: Infinitivsmorfemet

Videre kan en se på Variabel 1.8 og 2.7: Infinitivsmorfemet. Hos Aasen og Johannessen er det litt mer uenighet om infinitivsmorfemet, enn de stemte og ustemte plosivene. Johannessen påpeker likevel at det kan ha noe med informantutvalget å gjøre (Johannessen, 2020, s. 98). Aasens undersøkelse viser at de yngre informantene har en bruksprosent på 63,7 av e-infinitiv, mens Johannessen har registrert flere tilfeller av a-infinitiv enn e-infinitiv på begge de undersøkte skolene (Aasen, 2011, s. 73, Johannessen, 2020, s. 83-84). Ser en på de to skuespillerne som faller inn under denne kategorien, er det også et skille mellom disse. Harboe har nemlig 48 tilfeller med e-infinitiv og fem tilfeller med a-infinitiv, mens Wadel har to tilfeller av e-infinitiv og 15 tilfeller av a-infinitiv. Slik som med de stemte og ustemte plosivene, kan det hende at bostedet til Wadel har en innvirkning. I tillegg til dette tyder det på at Harboe viser til en standardpåvirkning av stavangerdialekten, ettersom han har et veldig høyt antall e-infinitiv kontra a-infinitiv. En kan likevel merke seg at e-infinitiv også var vanlig i det høyere talemålet, og dette formsammenfallet gjør det vanskelig å konkludere med opphavet til språkendringen.

Det er også noen ulikheter mellom de middelaldrende skuespillerne. Tjelta bruker e-infinitiv 34 ganger, og a-infinitiv 16 ganger, mens Goody benytter seg av e-infinitiv tre ganger, og a-infinitiv seks ganger. I Johannessens undersøkelse er det a-infinitiv som står sterkest, også hos de voksne informantene (Johannessen, 2020, s. 83). Dette samsvarer godt med Goody, som har en høyere frekvens av a-infinitiv enn e-infinitiv. På den andre siden har en Tjelta, som har flere forekomster av e-infinitiv enn a-infinitiv, og ifølge Aasen er bruksprosenten av e-infinitiv på 46 prosent blant de middelaldrende, som vises igjen hos Tjelta (Aasen, 2011, s. 74). Til sist har en også Kjerstad som også benytter seg av flere e-infinitiv enn a-infinitiv. Kjerstad har opprinnelig et nord-norsk talemål, og en kan tenke seg at han enten har apokoptert infinitiv, e-infinitiv eller kløyvd infinitiv med apokope til vanlig. Det vil derfor være vanskelig å si hvorvidt det egentlig er Kjerstad med e-infinitiv som prøver å fylle inn med stavangerdialektens a-infinitiv, eller om han egentlig har kløyvd infinitiv og snakker slik han pleier. Dette kunne det vært sett nærmere på, men det er det ikke blitt gjort i denne undersøkelsen.

5.2.1.3 Variabel 1.9 og 2.8: Bøyningen av substantiv

I avhandlingen til Johannessen blir det også studert bøyningen av substantiv i femininum og maskulinum. Først kan en se på bøyningen av bestemt og ubestemt form entall femininum, og hvordan resultatene i denne undersøkelsen samsvarer med hennes resultater. Blant de yngre informantene til Johannessen er det et markant skille mellom informantene fra Kannik og Lunde, særlig i bøyningen av ubestemt form entall. De yngre informantene fra Kannik hadde en bruksprosent av endelsen *-e* på 56, mens de fra Lunde hadde en bruksprosent på 6 av endelsen *-e* (Johannessen, 2020, s. 69-70). Ser en videre på de yngre skuespillerne i *Lykkeland* bruker Harboe stabilt endelsen *-e*, mens Wadel bruker endelsen *-a*. Igjen kan dette henge sammen med bostedet til de to skuespillerne, men skillet kan også sees i sammenheng med de foregående variablene, der talemålet deres også fremstår som noe ulikt hverandre. Man kan også merke seg bøyningen av bestemt form femininum, der Harboe konsekvent bruker endelsen *-å*, mens Wadel har flere forekomster av endelsen *-en* enn *-å*. I undersøkelsen til Johannessen er det endelsen *-å* som har høyest bruksprosent blant de yngre informantene på begge skolene, men jentene er de som bruker endelsen *-en* mest. Johannessen påpeker dessuten at de fleste veksler mellom endelsene, men at tre jenter har gjennomført endelse med *-en* mens en gutt har gjennomført endelse med *-å* (Johannessen, 2020, s. 71-72). Begge de yngre skuespillerne representerer altså resultatene til Johannessen godt når det gjelder bøyningen av bestemt og ubestemt form entall femininum.

I bøyningen av ubestemt og bestemt form entall femininum kan en også se noen ulikheter mellom de middelaldrende skuespillerne. Tjelta har nemlig to forekomster av *e*-endelse, og en forekomst av *a*-endelse i ubestemt form, mens Goody kun bruker endelsen *-a*. Ser en på Johannessens resultater er *a*-endelsen den vanligste hos de voksne informantene, men at den er noe svekket blant de fra Kannik (Johannessen, 2020, s. 70). Videre er endelsen i bestemt form hos Tjelta konsekvent *-en*, og i undersøkelsen til Johannessen ser en at *en*-endelsen har en bruksprosent på 10 hos de voksne informantene, og at den har størst utbredelse blant de kvinnelige informantene fra Kannik (Johannessen, 2020, s.71-72). Det er ikke registrert noen tilfeller av bestemt form entall femininum hos Goody. Ser en skuespillerne opp mot resultatene til Johannessen kan det tyde på at Tjelta har et talemål tilnærmet det Johannessen finner blant de voksne informantene på Kannik, mens Goody i større grad samsvarer med informantene fra Lunde. Hos Kjerstad kan en merke seg at det er registrert *å*-endelse i bestemt form entall to ganger.

Videre kan man gå nærmere inn på bøyningen av substantiv i flertall maskulinum. Johannessen peker på den ekspansive bruken av endelsen *-er* i ubestemt form, og det ser en godt igjen hos alle skuespillerne (Johannessen, 2020, s. 99). Ingen av skuespillerne bruker nemlig *ar*-endelsen, og *er*-endelsen er enerådende. Når det kommer til endelsene *-ane* og *-ene* i bestemt form, kan en likevel se forskjeller blant skuespillerne. Blant de middelaldrende skuespillerne bruker Goody endelsen *-ane* en gang, og *-ene* en gang, mens Tjelta kun bruker endelsen *-ene*. De yngre skuespillerne bruker *-ene* mest, men Wadel bruker endelsen *-ane* en gang i motsetning til Harboe som kun benytter seg av *-ene*. Kjerstad bruker endelsen *-ane* en gang, og *-ene* 11 ganger. I sin undersøkelse fant Johannessen ut at *-ane* holdt seg bedre enn *-ar*, og det kan en også se tendenser til blant skuespillerne i denne undersøkelsen (Johannessen, 2020, s. 99).

5.2.1.4 Variabel 1.10: Personlige pronomen

Aasen har blant annet sett nærmere på de personlige pronomenene i første person singularis, og fant ingen forekomster av varianten /je:/ eller /je:i/ blant de middelaldrende og yngre informantene (Aasen, 2011, s. 69-70). I denne undersøkelsen er det heller ikke gjort noen funn av hverken /je:/ eller /je:i/, og alle skuespillerne bruker stabilt formen /e:g/.

5.2.1.5 Variabel 1.11: Nektingsadverb

Også når det gjelder nektingsadverbet fant Aasen ut at formen /içe/ var enerådende blant de yngre og middelaldrende informantene (Aasen, 2011, s. 72-73). Dette representerer også skuespillerne i denne undersøkelsen, ettersom det kun er blitt registrert tilfeller av /içe/ og /çe/.

5.2.1.6 Variabel 1.12 og 2.10: Sammenfall mellom fonemene /ç/ og /ʃ/

I undersøkelsen til Aasen ble det også sett på fonemene /ç/ og /ʃ/. Hun fant ut at det ser ut til å gå mot et sammenfall mellom disse der /ʃ/ blir brukt i stedet for /ç/ (Aasen, 2011, s. 79). De middelaldrende har i hennes undersøkelse en bruksprosent av /ʃ/ i stedet for /ç/ på 36,6, mens de yngre har en bruksprosent av /ʃ/ i stedet for /ç/ på 68,3 (Aasen, 2011, s. 79). Knytter en Aasens resultater til denne undersøkelsen vil en se en sammenheng. Blant de yngre informantene, altså Harboe og Wadel, er fonemet /ʃ/ svært utbredt, og fonemet /ç/ oppstår ikke i det hele tatt. Ser en på de middelaldrende informantene er det flest tilfeller der /ʃ/ blir brukt i stedet for /ç/, men fonemet /ç/ er likevel ikke helt borte. Kjerstad på den andre siden

har sånn sett ikke et sammenfall mellom fonemene, men han har heller ikke stavangerdialekten som sitt opprinnelige talemål.

5.2.1.7 Variabel 1.13 og 2.11: Svarabhaktivokal i adjektiv

Svarabhaktivokal i adjektiv ser ut til å være på retur i stavangerdialekten blant de yngre informantene, ifølge Johannessen (Johannessen, 2020, s. 98). Hos de middelaldrende skuespillerne i denne undersøkelsen er det likevel noe skilnader. Ifølge Johannessen er det en bruksprosent på 90 av svarabhaktivokalen blant de middelaldrende informantene hennes, og Goody representerer dette godt (Johannessen, 2020, s. 98). Goody har nemlig ingen tilfeller der svarabhaktivokalen mangler, men Tjelta har derimot to tilfeller der den forekommer og tre tilfeller der den mangler. Kjerstad har kun ett registrert tilfelle av svarabhaktivokalen, men dette kan komme av at den ikke er typisk for hans opprinnelige talemål. Blant de yngre informantene kan en se at dette målmerket er på retur, ettersom både Harboe og Wadel stort sett ikke bruker svarabhaktivokalen.

5.2.1.8 Variabel 2.12: Segmentering

Blant alle skuespillerne i denne undersøkelsen er det kun Goody som har segmentering fra *ll* til *dl*. Segmentering er ikke blitt studert i hverken Aasen eller Johannessens undersøkelser, men Gabrielsen viste til at det allerede var redusert på 1980-tallet. I *Lykkeland* vises dette godt igjen, ettersom det kun er en av de middelaldrende skuespillerne som har segmentering fra *ll* til *dl*, og de resterende har ikke det.

5.2.1.9 Oppsummering

Det kan være flere årsaker til at noen av skuespillerne ikke har helt like trekk, til tross for at de tilhører samme informantgruppe. En kan likevel merke seg at både Harboe og Tjelta representerer nyere trekk i størst grad, og at Goody er den som har beholdt flere av de tradisjonelle bymålsformene. Wadel skiller seg noe fra Harboe med flere tradisjonelle bymålsformer, men viser også tydelig språkendring i stavangerområdet med blant annet manglende svarabhaktivokal. Resultatene fra denne undersøkelsen samsvarer godt med de resultatene Aasen og Johannessen har fått i sine avhandlinger, og viser til en språkendringsprosess i stavangerregionen. En må likevel ha i bakhodet at skuespillerne i *Lykkeland* mer eller mindre kan ha blitt påvirket av manus, og ha et talemål deretter.

5.2.2 Språklige variabler som ikke er blitt undersøkt i Aasen og Johannessens undersøkelser

Det er fremdeles noen gjenstående variabler i denne undersøkelsen som kan knyttes til språkutviklingen i Stavanger, men disse er ikke blitt studert i Aasen og Johannessens avhandlinger. De variablene dette gjelder er: Variabel 1.4 og 2.3: Presens partisipp av verb, Variabel 1.5 og 2.6: Bøyningen av a-verb, Variabel 1.6 og 2.5: Bøyningen av verbet *å skulle*, Variabel 1.14: Adverbet *først*, og Variabel 1.22 og 2.13: *någe* eller *noe*.

5.2.2.1 Variabel 1.4 og 2.3: Presens partisipp av verb

Først kan en se nærmere på presens partisipp av verb, og endelsene som er blitt registrert hos de ulike skuespillerne. Med utgangspunkt i den tidligere forskningen kan en se at endelsene *-ane* og *-anes* var vanlig i folkemålet, mens endelsene *-ene* og *-enes* var vanlig for det høyere talemålet (Omdal, 1967, s. 96). Aasen nevner i avhandlingen sin at hun tror Stavanger Bymål, altså folkemålet, vil være dominerende, men med regionale former (Aasen, 2011, s. 112). Ut ifra tabell 4.4 og 4.24, ser en at de variantene som tidligere hørte til det høyere talemålet er dominerende blant de yngre skuespillerne. Blant de middelaldrende skuespillerne er Tjelta alene om å bruke endelsene *-ene* og *-enes*, mens Goody og Kjerstad bruker *-ane* og *-anes*. Endelsen *-ene* og *-enes* kan nok sees på som en standardpåvirkning. En kan også trekke linjer mot bøyningen av substantiv, da særlig flertall maskulinum, der en ser samme tendenser. De yngre skuespillerne bruker nemlig i liten grad endelsene *-ar* og *-ane* i flertall, og også her skiller Tjelta seg fra de andre middelaldrende skuespillerne, og bruker konsekvent *-er* og *-ene*. Det kan tenkes at de to variablene henger noe sammen, og med lite bruk av *-ar* og *-ane* i substantiv flertall maskulinum, er det også lite bruk av *-ane* og *-anes* i presens partisipp av verb. De yngre skuespillerne, samt Tjelta, kan altså representere en språkutvikling i Stavanger, der *-ene* og *-enes* i presens partisipp av verb er mer vanlig enn *-ane* og *-anes*.

5.2.2.2 Variabel 1.5 og 2.4: Bøyningen av a-verb

Ser en nærmere på bøyningen av a-verb, samsvarer dette med folkemålet på 1960- og 1970-tallet, blant alle skuespillerne. Dette er dermed med på å styrke påstanden til Aasen om at folkemålet vil være dominerende i årene etter 2010. Blant alle skuespillerne er det kun registrert tilfeller med e-endelse i presens, og endelsen *-a* i supinum står også sterkt. Det er likevel vanlig at de fleste a-verb bøyes som e-verb i stavangerdialekten, og det er registrert to tilfeller hos Goody, og ett tilfelle hos Wadel der dette gjøres.

5.2.2.3 Variabel 1.6 og 2.5: Bøyningen av verbet å skulle

Videre kan en se på Variabel 1.6 og 2.5: Bøyningen av verbet *å skulle*. Ifølge Berntsen & Larsen og språkprøven i Omdals artikkel ser det ut til at det på 1960- og 1970-tallet var vanlig å bruke variantene *sko* i preteritum av *skulle*. Blant de yngre skuespillerne ser en at varianten *sko* blir brukt, men hos Harboe blir også *skulle* brukt. Hos de middelaldrende skuespillerne dukker også varianten *skolle* opp hos Tjelta, og *sku* hos Kjerstad og Goody. Varianten *skulle* samsvarer gjerne med det Johannessen kaller for standardtalemål, og varianten *skolle* hos Tjelta kan virke som en sammensmeltning av *sko* og *skulle*. På den andre siden har man varianten *sku* hos Kjerstad og Goody, som gjerne kan være en kortform for *skulle*. Ut ifra dette kan man også tenke at varianten *sko* egentlig er en kortform for *skolle*, og at *skolle* er blitt brukt tidligere. Det er altså variantene *skulle* og *sku* som kan knyttes til en standardpåvirkning, men ingen av disse variantene forekommer hos Wadel, som kan henge sammen med bostedet hennes.

5.2.2.4 Variabel 1.7 og 2.6: Bøyningen av verbene å gi og å gå

Blant de yngre skuespillerne bøyer de verbene *å gi* og *å gå* noe ulikt. Når det gjelder verbet *å gi* bruker Wadel konsekvent varianten med /i/, altså /ji:/, mens Harboe bruker /je:/. I verbet *å gå* benytter også Wadel seg av /jik/ i preteritum, mens Harboe bruker både /jek/ og /jik/. Setter en dette noe opp til de middelaldrende skuespillerne, ser en noe det samme. Tjelta bruker kun variantene /ji:/ slik som Wadel. Dette kan tyde på endring i stavangerdialekten, der variantene med /i/ har kommet inn som en standardpåvirkning.

5.2.2.5 Variabel 1.14: Adverbet først

Av de leksikalske variablene i denne undersøkelsen, har en blant annet variabel 1.14: Adverbet *først*. Blant skuespillerne er det kun Tjelta som bruker varianten *først* i stedet for *fust*. Ettersom denne variabelen ikke er blitt forsket på tidligere, er det vanskelig å vite om dette er et resultat av språkutvikling i stavangerdialekten eller om Tjelta selv har blitt påvirket av talemålet i Oslo som er hennes nåværende bosted. I og med at de andre skuespillerne ikke har denne varianten, kan det se ut som det ikke er et vanlig trekk for stavangerdialekten på 2010-tallet.

5.2.2.6 Variabel 1.22 og 2.13: någe eller noe

Det er også registrert tilfeller som kan henge sammen med en standardpåvirkning av stavangerdialekten. I *Stavanger Bymål* ser en at varianten *någe* for determinativet *noe* er vanlig i stavangerdialekten. Dette er ikke blitt kommentert i Omdals artikkel, og det fremstår dermed litt som uvisst om dette også var vanlig i det høyere talemålet. Blant de middelaldrende skuespillerne er både variantene *noe* og *någe* brukt, men Goody bruker kun *någe*, mens Tjelta kun benytter seg av *noe*. De yngre skuespillerne, samt Kjerstad, bruker begge variantene. Tar man utgangspunkt i de andre variablene, og ser på tendensene blant skuespillerne der, kan det se ut som at varianten *noe* har kommet inn i stavangerdialekten og fungerer på lik linje med *någe*.

5.2.3 Oppsummering

Det ser altså ut til at skuespillerne har brukt sitt eget talemål i tv-serien, muligens med noen bevisste justeringer. En kan ut ifra denne undersøkelsen også merke at Goody har flere trekk fra det tidligere folkemålet, enn de andre skuespillerne. Ser en på de informantene etter alderskategori, er også Wadel og Harboe noe ulike i talemålet, men dette kan komme av at Wadel er fra Ålgård, utenfor Stavanger. Blant de middelaldrende skuespillerne er Tjelta den som er mest lik de yngre brukerne av stavangerdialekten, til tross for at hun opprinnelig er fra Sola utenfor Stavanger. De funnene som er gjort i denne undersøkelsen samsvarer en del med det Aasen og Johannessen legger frem som endring i stavangerdialekten. Skuespillerne representerer altså en stavangerdialekt på 2010-tallet, fremfor en stavangerdialekt på 1960- og 1970-tallet.

6. Konklusjon

Hovedmålet med denne undersøkelsen har vært å se hvordan talemålet i tv-serien *Lykkeland* samsvarer med talemålet i Stavanger på 1960- og 1970-tallet, og trekke linjer mellom karakterenes talemål og dagens stavangerdialekt. Jeg har ønsket å rette et søkelys på talemål i tv-serier og *Lykkeland* fremstår som ypperlig til det formålet, blant annet på grunn av tidsrommet den fremstiller der en hadde to varieteter i Stavanger. Oppgaven har i og for seg vært tredelt, med folkemålet på 1960- og 1970-tallet, det høyere talemålet på 1960- og 1970-tallet og stavangerdialekten på 2010-tallet. Ettersom informantutvalget er fiktive karakterer, er det også tatt høyde for manus som en implisitt variabel utenfor min egen kontroll. Det er blitt studert 22 språklige variabler hos familien Nyman, og 13 hos familien Thorstensen, disse danner grunnlaget for å kunne svare på de valgte problemstillingene.

6.1 Problemstillingene

Innledningsvis ble det presentert fire ulike problemstillinger, som nå i større eller mindre grad kan besvares.

6.1.1 Problemstilling 1

Hvordan samsvarer talemålet i tv-serien Lykkeland med talemålet i Stavanger på 1960- og 1970-tallet?

Svaret på denne problemstillingen vil også fremstå som noe todelt, ettersom det er det er to varieteter som er blitt undersøkt i to ulike sosiale grupper. Hos familien Nyman er det et klart lavere antall variabler som samsvarer med det høyere talemålet hos alle karakterene. Fredrik Nyman er den som har flest varianter knyttet til folkemålet, og talemålet hans samsvarer derfor i liten grad med det høyere talemålet på 1960- og 1970-tallet. Syv av variablene som er undersøkt hos Ingrid Nyman innehar enten flest, eller bare, varianter knyttet til det høyere talemålet. Det merkbare er at fire av disse variablene ikke direkte er blitt kommentert i artikkelen til Omdal, men de er blitt hentet ut ifra språkprøven i artikkelen. De resterende tre variablene er derimot blitt kommentert i artikkelen til Omdal, og fremstår kanskje som språklige markører i større grad. Likevel er de syv variablene hos Ingrid Nyman i mindretall, og det forekommer flest tilfeller der det enten er nyere varianter eller folkemålsvarianter. I tillegg til dette er noen variabler blitt presentert som «karakteristiske» for det høyere talemålet i Omdals artikkel, og flere av disse samsvarer ikke med talemålet til noen av karakterene i

familien Nyman. Dette gjelder for eksempel Variabel 10: Personlige pronomen, der alle karakterene bruker /e:g/ i stedet for /je:/. Hos Christian Nyman er det fire variabler med varianter der det enten samsvarer helt eller nesten helt med det høyere talemålet. Disse er også i mindretall, og heller ikke Christian Nyman ser ut til å samsvare med det høyere talemålet på 1960- og 1970-tallet.

Videre kan en se på familien Thorstensen, der karakteren Toril Thorstensen og Randi Thorstensens talemål skiller seg i ulik grad fra folkemålet på 1960- og 1970-tallet. Blant disse karakterene er det fem variabler hos Toril og syv variabler hos Randi som enten har flest, eller bare, folkemålsvarianter. Toril Thorstensen har altså et høyere antall variabler som innehar flest varianter fra det høyere talemålet eller stavangerdialekten på 2010-tallet. På den andre siden har en Randi Thorstensen, der flertallet av variablene samsvarer med folkemålet.

Av alle de fem karakterene som er blitt undersøkt er det altså kun en karakter, Randi Thorstensen, som har et høyere antall variabler som samsvarer med talemålet på 1960- og 1970-tallet. En kan ut ifra dette si at talemålet i tv-serien *Lykkeland* ikke representerer talemålet i Stavanger på 1960- og 1970-tallet slik det nok burde gjort.

6.1.2 Problemstilling 2

Finner man et tydelig skille mellom talemålet til kvinner og menn i tv-serien?

Denne problemstillingen retter seg først og fremst til familien Nyman, ettersom det er der man kan forvente at de har et talemål tilsvarende det høyere talemålet. Først kan se at Ingrid Nyman i flere tilfeller bruker varianter tilknyttet det høyere talemålet enn Fredrik Nyman. Ut ifra dette kan en tro at det er et lite skille mellom kvinner og menn, men dette blir svekket av Christian Nyman, som også bruker en del varianter tilknyttet det høyere talemålet. Skillet mellom talemålet til kvinner og menn blir altså ikke særlig tydelig, og en ville gjerne forventet et enda større skille mellom Ingrid Nyman og de to andre karakterene.

6.1.3 Problemstilling 3

Akkomoderer karakteren Christian Nyman mot folkemålet når han har en samtale med vennene sine? Akkomoderer Toril Thorstensen mot det høyere talemålet i hjemmet til familien Nyman? Akkomoderer Fredrik Nyman mot folkemålet i samtaler med arbeiderne sine?

Ifølge Omdal var det vanlig at gutter som opprinnelig brukte det høyere talemålet akkomoderte mot folkemålet når de snakket med kompisene. Dette kan vi derimot ikke se tendenser til hos Christian Nyman, ettersom han både bruker det høyere talemålsvarianter hjemme og blant vennene sine. I tillegg til dette benytter han seg ikke bare av folkemålsvariantene ute blant venner, men også hjemme. Det er altså ingen endring i talemålet til Christian Nyman etter hvem han fører en samtale med.

Når Toril Thorstensen befinner seg hjemme hos familien Nyman, kunne en også tenke seg at hun ville akkomodert mot det høyere talemålet. En finner ingen tilfeller av det høyere talemålsvarianter som kun forekommer i samtale med noen i familien Nyman, dette viser at hun, slik som Christian, heller ikke akkomoderer der en egentlig skulle tro hun ville gjort det.

Heller ikke Fredrik Nyman akkomoderer mot folkemålet i samtaler med arbeiderne sine, og de trekkene som samsvarer med folkemålet i Stavanger, ser ut til å være noe tilfeldig. Det samme gjelder for øvrig med de trekkene som samsvarer med det høyere talemålet, og en kan derfor konkludere med at serieskaperne ikke bevisst har gått inn for at noen av karakterene skal akkomodere i samtaler med gitte personer.

6.1.4 Problemstilling 4

Kan man se tendenser til en standardpåvirkning av stavangerdialekten blant de yngre skuespillerne i Lykkeland, i motsetning til de middelaldrende?

Man kan nok se tendenser til en standardpåvirkning av i stavangerdialekten blant de yngre skuespillerne, men dette kan en også se hos Pia Tjelta. Ingen av de tre skuespillerne, har segmentering fra *ll* til *dl*, noe Laila Goody har. I tillegg til dette bruker de tre skuespillerne også endelsene *-er* og *-ene* i substantiv, bestemt form maskulinum. Malene Wadel bruker også endelsen *-ane* en gang, men *-ene* er i flertall. Det kan også se ut som formene *skulle* og *sku* er kommet inn i stavangerdialekten som en standardpåvirkning, men dette er ikke blitt forsket på tidligere. Amund Harboe er likevel den skuespilleren som skiller seg mest ut med et veldig høyt antall ustemte plosiver i Variabel 1, 90,57% e-infinitiv i Variabel 8 samt flere manglende svarabhaktivokaler i Variabel 13. Grunnen til at Amund Harboe i større grad skiller seg fra Malene Wadel i disse variablene kan henge sammen med at Harboe er oppvokst i Stavanger, mens Wadel er oppvokst på Ålgård. Den skuespilleren som skiller seg mest ut

med flest tilfeller som viser til en standardpåvirkning av stavangerdialekten er altså Amund Harboe. Det kan likevel nevnes igjen at det kan være uvisst om det egentlig er en standardpåvirkning eller en arv fra det høyere talemålet som er opphavet til språkendringen, dette gjelder særlig i bøyningen av substantiv bestemt form maskulinum og infinitivsmorfemet.

6.2 Videre forskning

I denne undersøkelsen er det blitt studert noen variabler det ikke har blitt forsket på særlig før. Disse blir diskutert i kapittel 5.2.2, og det kunne nok vært interessant og foretatt en talemålsundersøkelse der disse variablene blir studert. Det er i tillegg til dette flere variabler som er hentet fra *Stavanger Bymål* og Omdals artikkel det ikke er blitt forsket på i senere tid. En undersøkelse av disse variablene ville også vært interessant.

Ellers kan det også forskes mer på talemål i tv-serier og medier, der en gjerne tar for seg talemålet i seg selv, holdninger blant produsenter og mottakere, samt historisk autensitet og korrekthet. En kunne også foretatt en undersøkelse av den andre sesongen av *Lykkeland* og sett på likheter og ulikheter mellom de to sesongene. I tillegg til dette kunne en utvidet forskningen med i hvordan skuespillernes egentlige talemål kommer til syne gjennom karakterene, og hvordan de preges av manus, ved å foreta en undersøkelse der skuespillerne er informantene.

Litteraturliste

Akselberg, G. (1997). Kvalitativ eller kvantitativ sosiolingvistik. (J.B. m.fl, Red.) *Språket er målet. Festskrift til Egil Pettersen på 75-årsdagen 4. mars 1997*.

Auer, P. & Hinskens, F. (2008). The role of interpersonal accommodation in a theory of language change. I P. Auer, F. Hinskens, & P. Kerswill, *Dialect change. Convergence and Divergence in European Languages* s. 335-358. Cambridge University Press.

Berntsen, M & Larsen, A. B. (1978). *Stavanger Bymål* (2. utg). Samlaget.

Berntsen, M. & Larsen, A. B. (1925). *Stavanger Bymål*. Samlaget.

Brunbech, P. Y. (2015). Fortid, film og historie – Historie på skærmen 1. *Radar – Historiedidaktisk Tidsskrift*, 2(1). 62-70.

Chambers, J. K. & Trudgill, P. (1980). *Dialectology*. Cambridge University Press.

Gabrielsen, F. (1983). *Eg eller je? Ei sosiolingvistisk gransking av yngre mål i Stavanger*. Novus.

Grønmo, S. (1996). Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen. I H. Holter & R. Kalleberg (Red.), *Kvalitative metoder i samfunnsforskning* (2. utg., s. 73.108). Universitetsforlaget.

Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Fagbokforlaget.

Hørdsdal, S. & Ree, A. (Produsenter). (2018a). Skattejakt (Sesong 1, Episode 1) [Episode i tv-serie]. I S. Hørdsdal, & A. Ree (Produsenter), *Lykkeland*. NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/lykkeland/sesong/1/episode/1/avspiller>

Hørdsdal, S. & Ree, A. (Produsenter). (2018b). Røykeforbud (Sesong 1, Episode 2) [Episode i tv-serie]. I S. Hørdsdal, & A. Ree (Produsenter), *Lykkeland*. NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/lykkeland/sesong/1/episode/2/avspiller>

Hørdsdal, S. & Ree, A. (Produsenter). (2018c). Sommerhuset (Sesong 1, Episode 3) [Episode i tv-serie]. I S. Hørdsdal, & A. Ree (Produsenter), *Lykkeland*. NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/lykkeland/sesong/1/episode/3/avspiller>

Hørdsdal, S. & Ree, A. (Produsenter). (2018d). 69 meters dyp (Sesong 1, Episode 4) [Episode i tv-serie]. I S. Hørdsdal, & A. Ree (Produsenter), *Lykkeland*. NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/lykkeland/sesong/1/episode/4/avspiller>

Hørdsdal, S. & Ree, A. (Produsenter). (2018e). Dirdal Valley (Sesong 1, Episode 5) [Episode i tv-serie]. I S. Hørdsdal, & A. Ree (Produsenter), *Lykkeland*. NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/lykkeland/sesong/1/episode/5/avspiller>

Hørdsdal, S. & Ree, A. (Produsenter). (2018f). Håp og svindel (Sesong 1, Episode 6) [Episode i tv-serie]. I S. Hørdsdal, & A. Ree (Produsenter), *Lykkeland*. NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/lykkeland/sesong/1/episode/6/avspiller>

Hørsdal, S. & Ree, A. (Produsenter). (2018g). Fest på Esso Motor Hotel (Sesong 1, Episode 7) [Episode i tv-serie]. I S. Hørsdal, & A. Ree (Produsenter), *Lykkeland*. NRK.
<https://tv.nrk.no/serie/lykkeland/sesong/1/episode/7/avspiller>

Hørsdal, S. & Ree, A. (Produsenter). (2018h). Oljebyen (Sesong 1, Episode 8) [Episode i tv-serie]. I S. Hørsdal, & A. Ree (Produsenter), *Lykkeland*.
<https://tv.nrk.no/serie/lykkeland/sesong/1/episode/8/avspiller>

Hårstad, S. (2009). Kommer ikke alt godt fra oven? Et forsøk på å se utviklingstrekk i trønderske talemål i et standardiseringsperspektiv. *Norsk lingvistisk tidsskrift* (27), 133-143.

Johannessen, J. T.. (2020). *Talemålsendringer i Stavanger i dag: En sosiolingvistisk undersøkelse av yngre talere av stavangersk*. [Masteroppgave]. Universitetet i Stavanger.

Labov, W. (1966). *Social stratification of English in New York City*. Center for Applied Linguistics.

Labov, W. (1972). *Sociolinguistic Patterns*. University of Pennsylvania Press.

Labov, W. (2001). *Principles of linguistic change: social factors*. Wiley-Blackwell

Larsen, A. B. (1935). Nogen bemerkninger i anledning av undersøkelsen av Stavanger bymål. *Maal og Minne*, 81-92.

Le Page, R. & Tabouret-Keller, A.. (1985). *Acts of identity. Creole-based approaches to language and ethnicity*. Cambridge University Press.

Melby, G. (2007). *Dialekt og parykk: En sosiolingvistisk studie av dialektbruk i Team Antonsen*. [Masteroppgave]. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.

Milroy, L. (1987). *Observing & Analyzing Natural language. A critical account of sociolinguistic method*. Blackwell Publisher.

Mæhlum, B., Akselberg, G., Røyneland, U. & Sandøy, H. (2019). *Språkmøte: Innføring i sosiolingvistikk* (2. utg.). Cappelen Damm Akademisk.

Nikolaisen, C. A.. (2013). *Den snille, den slemme og den dumme: En sosiolingvistisk analyse av språkholdninger som formidles gjennom dialektbruk i NRK Super*. [Masteroppgave]. Universitetet i Oslo.

Nordseth, P. (2018, 30. oktober). *NRK-serien «Lykkeland»: - Timingen på denne serien kunne ikke vært bedre* Filter film og tv. <https://filterfilmogtv.no/folka-bak-nrk-serien-lykkeland-timing-pa-den-serien-kunne-ikke-vaert-bedre/>

Omdal, H. (1967). Noen karakteristiske trekk ved det høyere talemålet i Stavanger – jamført med folkemålet. *Maal og Minne*, 79-100

Sandøy, H. (1996). *Talemål*. Novus.

Trudgill, P. (1986). *Dialects in contact*. Basil Blackwell.

Trudgill, P. (2000). *Sociolinguistics: An introduction to language and society* (4. utg). Penguin Books.

Trulsen, O. N. (2018, 17. desember). *Snakker familien Nyman riktig sosiolekt?* NRK. <https://www.nrk.no/kultur/lykkeland--fakta-og-fiksjon-s01e03-1.14279909>

Venås, K. (1982). *Mål og miljø. Innføring i sosiolingvistikk eller språksosiologi*. Novus forlag.

Aasen, K. N. (2011). *Stavangerdialekten 30 år etter: Ei sosiolingvistisk oppfølgingsgransking av talemålet i Stavanger*. [Masteroppgave]. Universitetet i Bergen.

Nettressurser

Gunvaldsen, L. (2017, 5. mai). *Det er noe med Pia: Vi klarer ikke slutte å snakke om Pia Tjelta*. Her og Nå.

<https://www.klikk.no/produktjemmesider/herogna/nyheter/det-er-noe-med-pia-3096280>

Lande, F. (2018, 25. oktober). *-De sa de ikke ville ha en nordlending i den rollen*. iTromsø.

<https://www.itromso.no/feedback/i/bzAR7A/de-sa-at-de-ikke-ville-ha-en-nordlending-i-den-rollen>

Vikingstad, T. A. (2019, 7. april). *Lykkeland-stjernen Amund Harboe (21) slipper låt*. Byas.

<https://www.byas.no/kultur/i/K31xGM/lykkeland-stjernen-amund-harboe-21-slipper-laet>

Hult, K. (2017, 3. oktober). *Anne Regine (21), Malene (19) og Amund (20) spiller*

hovedrollene i ny NRK-storserie. <https://www.aftenbladet.no/kultur/i/XPQPW/anne-regine-21-malene-19-og-amund-20-spiller-hovedrollene-i-ny-nrk-storserie>

Leinslie, E. (u.å.). *Laila Goody*. Hentet 13. mars fra <https://sceneweb.no/nb/artist/8823>

Sammendrag

Denne masteroppgaven er en sosiolingvistisk undersøkelse av stavangerdialekten i NRKs tv-serie *Lykkeland*. Formålet med undersøkelsen har vært å finne ut om talemålet i tv-serien representerer talemålet i Stavanger slik det var på 1960- og 1970-tallet. Talemålet i Stavanger på denne tiden var nemlig «særegent» med de to varietetene: «folkemålet» og «det høyere talemålet». I tillegg til dette har jeg knyttet de funnene som er gjort opp til stavangerdialekten på 2010-tallet. Denne avhandlingen tar utgangspunkt i tidligere forskning av stavangerdialekten, og denne forskningen står særlig sentralt: Mandius Berntsen og Amund B. Larsens *Stavanger Bymål* fra 1925, artikkelen til Helge Omdal «Noen karakteristiske trekk ved det høgere talemålet i Stavanger – jamført med folkemålet» fra 1967, Kristine Aasens masteravhandling «Stavangerdialekten 30 år etter» fra 2011 og June Johannessens masteravhandling «Talemålsendringer i Stavanger i dag» fra 2020.

Undersøkelsen er kvantitativ og tar for seg fem karakterer i tv-serien, der deres sosioøkonomiske status og forventede talemål er bakgrunn for utplukkelsen. I tillegg til dette blir også skuespillernes talemål i rollene deres sett nærmere på i lys av stavangerdialekten på 2010-tallet. En kan likevel ha i bakhodet at manus opptre som en implisitt variabel, som kan ha påvirket talemålet til skuespillerne.

Resultatene i denne undersøkelsen viser at serieskaperne ikke har hatt noen som helst kontroll over talemålet i tv-serien. Talemålet skuespillerne har i rollene sine representerer nemlig stavangerdialekten på 2010-tallet snarere enn 1960- og 1970-tallet. I tillegg til dette kan man se språkendringstendenser i talemålet i Stavanger i dag, der blant annet svarabhaktivokalen er på retur blant de yngre skuespillerne.